

Ewa Góralczyk

Diagnoza społeczna
funkcjonowania Młodzieżowych
Ośrodków Socjoterapii
z uwzględnieniem form pracy
i pomocy wychowankom,
analiza potrzeb i problemów wychowanków
oraz kadry ośrodków

Spis treści

Wstęp

I. Organizacja Pracy Ośrodków

1. Liczba i rodzaj badanych placówek
2. Liczba miejsc dla wychowanków MOS
3. Najczęściej wymieniane powody umieszczenia wychowanków w MOS-ach w roku 2009/10
4. Różnica w pracy z wychowankami przyjętymi na podstawie postanowienia sądowego a przyjętymi na wniosek rodziców

II. Ustalone przez MOS-y kryteria przyjmowania wychowanków do ośrodka

1. Kryteria odmowy przyjęcia wychowanka
2. Kryteria przeniesienia wychowanka
3. Kryteria skreślenia z listy wychowanków
4. Liczba wychowanków skreślonych z listy w roku szkolnym 2009/2010
5. Główne powody odmowy przyjęcia, wychowanka w roku 2009/2010

III. Główne obszary i formy pracy Ośrodków

1. Główne obszary i formy pracy Ośrodków
2. Cele i zadania najczęściej wymieniane jako ważne dla pracy ośrodka
3. Formy pomocy psychologicznej i terapeutycznej realizowanej z wychowankami na terenie ośrodków
4. Inne formy i metody pracy stosowane w MOS
5. Najczęściej realizowane programy wychowawcze profilaktyczne, terapeutyczne i autorskie
6. Współpraca z rodziną

IV. Najważniejsze osiągnięcia

1. Najważniejsze dokonania
2. Nowatorskie rozwiązania
3. Sukcesy wychowanków
4. Sukcesy wychowawcze

V. Problemy wychowanków

1. Problemy emocjonalne
2. Problemy wychowawcze
3. Problemy w kontaktach z rówieśnikami
4. Problemy w nauce
5. Problemy zdrowotne
6. Problemy rodzinne
7. Wcześniejsze traumy
8. Inne szczególne problemy

VI. Problemy nauczycieli i wychowawców w kontaktach z wychowankami

1. Problemy nauczycieli i wychowawców w kontaktach z wychowankami
2. Szczególnie trudne zachowania problemowe wychowanków
3. Liczba i powód interwencji Policji i Pogotowia Ratunkowego
4. Niepowodzenia wychowawcze

VII. Kadra MOS

1. Wiek kadry
2. Staż pracy
3. Liczba specjalistów zatrudnionych w ośrodkach

VIII. Pomoc i wsparcie dla kadry pedagogicznej

1. Dostępna pomoc i wsparcie dla kadry pedagogicznej w ośrodkach
2. Potrzebna pomoc i wsparcie dla kadry pedagogicznej w ośrodkach
3. Zakres kompetencji i umiejętności, które kadra chce doskonalić
4. Zapotrzebowanie na kursy i szkolenia
5. Zapotrzebowanie na literaturę fachową

IX. Pomoc i wsparcie potrzebne dyrektorom MOS

1. Zakres zgłaszanych problemów
2. Doskonalenie umiejętności, szkolenia, konsultacje, porady
3. Proponowana tematyka szkoleń dla dyrektorów

X. Potrzeby, postulaty, propozycje zmian

1. Najważniejsze potrzeby ośrodków
2. Propozycje zmian i rozwiązań

3. Dzielnie się doświadczeniem
4. Zapotrzebowanie na konferencje

XI. Podsumowanie

Wstęp

Cel badania

- Celem badania było rozpoznanie problemów i potrzeb Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii działających na terenie kraju.
- Uzyskanie danych na temat funkcjonowania MOS z uwzględnieniem form pracy i pomocy wychowankom.
- Uzyskanie danych na temat potrzeb i problemów wychowanków oraz kadry ośrodków socjoterapii.
- Sporządzenie opisu społecznego funkcjonowania MOS z uwzględnieniem form pracy i pomocy wychowankom, analizy potrzeb i problemów wychowanków oraz kadry pedagogicznej ośrodków.

Termin i metoda badania

Badanie przeprowadzono w listopadzie 2011 r. za pomocą rozbudowanej ankiety rozesyłanej do wszystkich Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii w kraju. Obejmuje okres działalności ośrodków za rok 2009/2010.

Główne badane obszary

Badanie dotyczyło sposobów i form pracy ośrodków, potrzeb i problemów wychowanków oraz proponowanej im pomocy psychologiczno-pedagogicznej a także analizy problemów i potrzeb kadry pedagogicznej i kierowniczej ośrodków.

Liczba placówek objętych badaniem

W badaniu wzięło udział 45 Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii, co stanowi 75% istniejących w roku 2009/2010 Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii w Polsce.

I. Organizacja pracy ośrodków

1. Liczba i rodzaj badanych placówek

W badaniu wzięło udział **45** Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii, co stanowi 75% istniejących 60. w roku 2009/2010 Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii w Polsce.

Tabela 1. Liczba MOS-ów w Polsce w roku szkolnym 2009/2010

Badane placówki	Liczba MOS	% MOS istniejących w kraju
Dla dziewcząt	2	4
Dla chłopców	22	49
Koedukacyjne	21	47
Wszystkie placówki biorące udział w badaniu	45	75

2. Liczba miejsc dla wychowanków MOS

Tabela 2. Liczba miejsc dla wychowanków MOS w roku szkolnym 2009/2010

MOS	Liczba miejsc w badanych placówkach	% MOS
Dla dziewcząt	455	19
Dla chłopców	1 975	81
RAZEM	2 430	100

Liczba miejsc dla wychowanków MOS w badanych placówkach wynosiła **2 430**, w tym dla dziewcząt **455**, dla chłopców **1 975**.

Liczba Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii w poszczególnych województwach jest bardzo nierównomierna (mapka str. 84). Najwięcej ośrodków jest w województwie dolnośląskim - 17, mazowieckim – 14 oraz łódzkim – 7, a najmniej - po jednym ośrodku w województwie podlaskim, opolskim i kujawsko-pomorskim. **W trzech województwach – małopolskim, podkarpackim, warmińsko-mazurskim nie było ani jednego ośrodka**

socjoterapii (dopiero rok później w województwie małopolskim, powstał 1 ośrodek dla chłopców).

Liczba miejsc dla chłopców jest ponad czterokrotnie wyższa niż miejsc dla dziewcząt.

Tabela 3. Liczba miejsc dla wychowanków MOS-ów w województwach w roku szkolnym 2009/2010

Województwo	Liczba placówek istniejących	Liczba placówek badanych	Dla dziewcząt	Dla chłopców	RAZEM dla dz. i chł.
dolnośląskie	17	12	98	471	569
kujawsko-pomorskie	1	1	14	16	30
lubelskie	4	4	68	126	194
lubuskie	2	2	25	77	102
łódzkie	7	4	28	164	192
mazowieckie	14	9	194	432	626
opolskie	1	1	-	30	30
podlaskie	1	1	-	16	16
pomorskie	2	2	11	133	144
śląskie	2	2	-	92	92
świętokrzyskie	2	2	-	170	170
wielkopolskie	3	3	-	144	144
zachodnio-pomorskie	3	2	17	54	71
małopolskie	-	-	-	-	-
podkarpackie	-	-	-	-	-
warmińsko-mazurskie	-	-	-	-	-
RAZEM	59	45	455	1 925	2 380

Wytłuszczonym drukiem zaznaczono placówki o największej i najmniejszej liczbie miejsc.

W województwach: małopolskim, podkarpackim, warmińsko-mazurskim nie ma żadnego MOS-u.

3. Najczęściej wymieniane powody umieszczenia wychowanków w MOS-ach w roku 2009/10:

- prośba opiekuna,
- decyzja sądu,
- niedostosowanie społeczne, zagrożenie niedostosowaniem społecznym,
- demoralizacja, zagrożenie demoralizacją, przebywanie w towarzystwie osób zdemoralizowanych, złe towarzystwo, negatywny wpływ środowiska,
- zagrożenie uzależnieniem, posiadanie i używanie środków odurzających, używanie środków psychoaktywnych, wcześniejszy kontakt, rodzinne doświadczenia z narkotykami, spożywanie alkoholu, palenie tytoniu,
- konflikt z prawem, czyny karalne, włamania, kradzieże, rozboje, pobicia, udział w bójkach, inicjowanie starć fizycznych, zastraszanie, wymuszenia, rozmyślne niszczenie własności innych, rozmyślne podkładanie ognia,
- wagarowanie, unikanie obowiązku szkolnego, nie realizowanie obowiązku szkolnego, wysoka absencja szkolna, powtarzający się brak promocji do następnej klasy,
- trudności szkolne, problemy w nauce, niskie możliwości edukacyjne, opóźnienia szkolne, zaburzenia koncentracji uwagi, duże braki w wiadomościach szkolnych, niska motywacja do nauki, trudności w nauce, specyficzne trudności w uczeniu się,
- trudności wychowawcze, pogorszenie zachowania w domu dziecka,
- zaburzone relacje z rodziną, dysfunkcyjność rodzin (alkoholizm, przemoc domowa, zaniedbywanie opiekuńcze, bardzo trudne warunki materialne, zaniedbania wychowawcze, niewydolność wychowawcza rodziców, problemy rodzinne i środowiskowe,
- ucieczki z domu, bądź placówki opiekuńczej, ucieczki, niepowroty na noc.

W chwili przyjęcia prawie 80% wychowanków było pod opieką domu rodzinnego, natomiast ponad 20 % wychowanków było pod opieką różnego rodzaju instytucji.

Tabela 4. Podstawa przyjęcia wychowanka do MOS

Lp.	Instytucja	Liczba wychowanków
1.	Dom rodzinny	288
2.	Rodzina zastępcza	89
3.	Placówka interwencyjna	27
4.	Schronisko dla nieletnich	9
7.	Ośrodek Psychiatryczny	28
8.	MOW	10
9.	Wioska Dziecięca SOS MOS OHP wielofunkcyjne placówki opiekuńczo-wychowawcze	69
	Razem	520

Sposób przyjmowania wychowanków

Tabela 5. Podstawa przyjęcia do MOS

Wychowankowie przyjęci	Liczba
na podstawie postanowienia sądowego	1 866
na wniosek rodziców	847
Liczba przyjętych wychowanków	2 713

W roku szkolnym 2009/2010 przyjęto do MOS – **2 713** wychowanków w tym

- **1 866** na podstawie postanowienia sądowego oraz
- **847** na wniosek rodziców

To oznacza, że do ośrodków socjoterapii przyjmowano ponad 2 razy więcej wychowanków z postanowienia sądowego niż na wniosek rodziców. Niektóre z nich - MOS Człuchów, MOS Krosnowice i MOS Walim, przyjęły 100% wychowanków na podstawie **postanowienia sądowego**. Wśród badanych były także placówki, które wykazały, że przyjmowały wychowanków wyłącznie **na wniosek rodziców**. Należą do nich: MOS Lublin, MOS Józefów.

Tabela 6. Ośrodki z najwyższą liczbą wychowanków przyjętych na podstawie postanowienia sądowego w ciągu roku 2009/2010

Ośrodki MOS	Postanowienie sądu	Na wnioski rodziców	Uwagi
Człuchów	78	0	100%
Krosnowice	35	0	100%
Walim	64	0	100%
Zgorzelec	35	1	
Brzeg dolny	73	2	
Szklarska Poręba	84	3	
Bystrzyca Górna	61	3	
Skarżysko-Kamienna	80	5	
Bielsko-Biała	73	14	
Szczecin Jagiellońska	140	15	
RAZEM	723	43	

Tabela 7. Ośrodki z najwyższą liczbą wychowanków przyjętych na wniosek rodziców w ciągu roku

Ośrodki	Na wnioski rodziców	Postanowienie sądu	Uwagi
Lublin	113	0	100%
Józefów	120	0	100%
Warszawa Rynek	13	2	
Przytok	68	4	
Zabór	57	5	
Puławy	69	9	
Ostrów Lubelski	30	10	
Piaseczno	34	12	
RAZEM	504	42	

4. Różnica w pracy z wychowankami przyjętymi na podstawie postanowienia sądowego a przyjętymi na wniosek rodziców

Trudności w pracy z wychowankami przyjętymi na podstawie postanowienia sądowego:

- Brak możliwości ich wcześniejszego osobistego poznania.
- Brak akceptacji pobytu w MOS, traktowanie pobytu w MOS jako karę - praca oparta na przymusie prowadzić może do kumulacji emocji negatywnych.

- Niska motywacja wychowanków do pobytu w placówce, niska wstępna motywacja do udziału w programach terapeutycznych i socjoterapeutycznych, brak motywacji do zmiany. Wychowankowie w początkowej fazie niechętnie uczestniczą w życiu ośrodka często torpedują specjalne zajęcia terapeutyczne, wykazują niechęć do współpracy oraz uczestniczenia w zajęciach na terenie ośrodka.
- Problemy z urlopowaniem wychowanków – występują trudności z uzyskaniem zgody sądu na przepustki oraz ze zmianą orzeczonego środka wychowawczego. Przedłużające się w czasie uzyskanie od sądu zgody na urlopowanie rodzi zniechęcenie, powoduje u wychowanków zachowania buntownicze i brak motywacji do zmiany zachowania oraz niechęć do podporządkowania się zasadom obowiązującym w ośrodku.
- Często występujący wysoki stopień demoralizacji i niedostosowania społecznego, wandalizm, kradzieże, wymuszenia. Wychowankowie kierowani przez sady do MOS są często sprawcami czynów karalnych, identyfikują się z popkulturą więzienną, są bardziej podatni na subkulturę „drugiego życia”. Przejawiają wiele zachowań manipulacyjnych, nieposłuszeństwo, duże zaniedbania środowiskowe. Poziom zaburzeń i demoralizacji wychowanków bywa tak duży, że oddziaływania wychowawcze i terapeutyczne jakimi placówka MOS dysponuje są niewystarczające i nieskuteczne. U tych wychowanków często daje się zauważyć postępowanie procesu demoralizacji, niejednokrotnie wymagają oni oddziaływań resocjalizacyjnych a nie socjoterapeutycznych. Mają negatywny wpływ na innych – szczególnie wychowankowie, którzy zostali przeniesieni z MOW.
- Bardzo duży poziom agresji – agresja słowna i fizyczna wobec dorosłych i rówieśników, prymitywizm słowny, trudności w przestrzeganiu regulaminu placówki.
- Zaniedbania wychowawcze, niska podatność na oddziaływania wychowawcze, niska motywacja do współpracy, słaba znajomość podstawowych norm społecznych, łamanie regulaminu placówki, ucieczki, nieumiejętność pracy w zespole, poczucie bezkarności – czemu sprzyja brak możliwości szybkiej zmiany postanowienia sądu.
- Znaczne opóźnienia szkolne trzy- a nawet czteroletnie, nie realizowanie obowiązku szkolnego, ucieczki z lekcji ze szkoły i z placówki, lekceważenie obowiązku szkolnego,

zaległości szkolne i braki edukacyjne, trudności w nauce, kłopoty z koncentracją uwagi, brak nawyków szkolnych i higieniczno-porządkowych.

- Zaniedbania zdrowotne (np. nie leczone nietrzymanie kału lub 26 zębów do leczenia, choroby skórne)
- Trudności we współpracy z rodziną – trudności w nawiązaniu kontaktu z rodziną oraz włączeniu jej w proces terapeutyczny, częsty brak zainteresowania dzieckiem i współpracy z kadrą ośrodka albo nadmierne chronienie swoich dzieci. Brak możliwości intensywnej pracy z rodziną w miejscu zamieszkania. Brak opiekunów prawnych.

Trudności w pracy z wychowankami przyjętymi na wniosek rodziców:

- Brak akceptacji pobytu w placówce – wychowankowie odmawiają współpracy, niektórzy zbyt łatwo rezygnują z pobytu w placówce, uciekają od wysiłku.
- Trudności w zaadoptowaniu się do środowiska rówieśniczego – dostosowaniu się do warunków i zasad obowiązujących w placówce, przestrzegania regulaminów (niepunktualne, niesystematyczne powroty z przepustek). Wychowankowie wolniej adaptują się do warunków życia „placówkowego”, bardzo tęsknią za domem.
- Manipulowanie rodzicami i ich decyzjami, oskarżanie ich o umieszczenie w placówce, wymuszanie na nich paczek, odwiedzin, urlopowania.
- Poczucie odrzucenia przez rodziców/opiekunów.
- Niskie poczucie własnej wartości.
- Brak umiejętności komunikacji.
- Brak autorytetu rodziców i nauczycieli.
- Agresja słowna i fizyczna – brak elementu dyscyplinującego w postaci zagrożenia cofnięciem zgody na przepustki.
- Zaniedbania w sferze emocjonalnej i rozwojowej.
- Zaległości szkolne, niechęć do nauki i do pracy umysłowej oraz pracy nad sobą.

W porównaniu z wychowankami skierowanymi do ośrodka na podstawie postanowień sądowych dzieci i młodzież przyjęte na wniosek rodziców mają:

- Większą motywację do zmian, większą świadomość sytuacji w jakiej się obecnie znaleźli.

- Większą otwartość w wyrażaniu swoich opinii oraz emocji, co daje możliwość dyskusji o problemach i pracy wychowawczo-terapeutycznej.
- Mniejsze opóźnienia szkolne.
- Niższy stopień demoralizacji i poziom zaburzeń. W większości są niekarani, a jeśli już, to występuje mniejsza częstotliwość i waga, (mniejszy kaliber) popełnianych czynów karalnych.
- Pozytywne rokowania co do skuteczności oddziaływań wychowawczych. Samo odizolowanie wychowanka od ewentualnego negatywnego środowiska rówieśniczego poprzez umieszczenie w placówce daje często natychmiastowa zmianę ogólnego zachowania, możliwość wyrobienia nawyków życia codziennego (nauka własna, porządku, dbanie o higienę własną).
- Wychowanek zdaje sobie sprawę, że w ośrodku uzyska pomoc, a jego pobyt jest tymczasowy.
- Lepiej też układa się współpraca z rodzicami/opiekunami - rodzice coraz częściej i chętniej uczestniczą w rozwiązywaniu problemów wychowawczych, lepsze są relacje rodziców z dzieckiem, większa dbałość o dziecko, chęć bycia z dzieckiem i kontrola ze strony rodziców. Lepsze są warunki socjalne i bytowe wychowanków.

Trudności we współpracy z rodzicami:

- Niektórzy rodzice wykazują znikome zainteresowanie dzieckiem. Często wysyłając dziecko do placówki nie chcą podtrzymywać z nim kontaktu, urlopować go do domu rodzinnego, traktują placówkę jako pozbycie się problemu, wykazują brak chęci współpracy z ośrodkiem – umieszczają odpowiedzialność za proces terapii i wychowania wyłącznie po stronie placówki.
- Wygórowane oczekiwania rodziców, często postawa roszczeniowa, bez chęci podjęcia współpracy z ośrodkiem, przekonanie, że ich dzieci są lepsze od pozostałych.
- Podważanie autorytetu pracowników pedagogicznych przez rodziców.
- Brak spójności wychowawczej rodziców.
- Nadopiekuńczość rodzicielska. Poddawanie się próbom „manipulacji emocjonalnej” stosowanej przez dzieci, niektórzy rodzice, mimo umieszczenia wychowanka w MOS

chcą decydować o jego pobycie na przepustkach – przedłużają je lub zabierają dziecko do domu – w przypadku problemów adaptacyjnych.

- W przypadku rodzin zastępczych nadmiernie ambicjonalne podejście do swoich niepowodzeń.

II. Ustalone przez MOS-y kryteria przyjmowania wychowanków do ośrodka

1. Kryteria odmowy przyjęcia wychowanka

Kryteria odmowy przyjęcia wychowanka	Liczba ośrodków	%
wymagających opieki pielęgnacyjnej	29	64%
z chorobami psychicznymi	27	60%
uzależnionych od środków psychoaktywnych	25	56%
przewlekłe chorych	20	44%
wymagających specjalistycznej opieki lekarskiej	12	27%
z postanowieniami sądowymi w sprawach o czyny karalne	8	18%
przyjmujących leki psychotropowe		Poniżej 10%

Niektóre dodatkowe kryteria odmowy przyjęcia wychowanka:

- brak zgody wychowanka na pobyt w ośrodku i program terapeutyczny,
- kategoryczne odrzucanie katolickich zasad współżycia w społeczności ośrodka (w przypadku ośrodków katolickich),
- zbyt duża odległość od miejsca zamieszkania, utrudniająca częsty kontakt z domem rodzinnym,
- toczące się postępowanie sądowe,
- uzależnienie od środków psychoaktywnych,
- osoby wymagająca opieki pielęgnacyjnej, specjalistycznej opieki lekarskiej,
- wysoki poziom agresji i obniżony poziom lęku osoby stanowiące zagrożenie bezpieczeństwa własnego i innych,

- wychowankowie, którzy przebywali wcześniej w MOW,
- w przypadku braku wolnego miejsca,
- w przypadku braku kompletu dokumentacji.

2. Kryteria przeniesienia wychowanka

Kryteria przeniesienia z listy wychowanków do innych ośrodków	Liczba ośrodków	%
względy wychowawcze: negatywne oddziaływanie wychowanka na innych, negatywne liderowanie, przejmowanie nieformalnego przywództwa w grupie, nieformalnych zasad, destrukcyjne „układy” między wychowankami, demoralizujący wpływ na pozostałych wychowanków, postępująca, pogłębiająca się demoralizacja, wulgarność w stosunku do kolegów i dorosłych, skracanie dystansu wobec pracowników placówki, łamanie norm i zasad współżycia w grupie, negatywny stosunek do obowiązków szkolnych, nasilająca się agresja fizyczna i słowna wobec rówieśników osób dorosłych, kadry pedagogicznej, zażywanie substancji psychoaktywnych,	35	78%
zmiana postanowień sądu - zmiana środka wychowawczego	28	62%
w związku z kontynuacją nauki przeniesienie bliżej miejsca zamieszkania utrudniony kontakt z domem rodzinnym, problemy z adaptacją w placówce	23	51%
zagrożenie dla siebie oraz zdrowia i życia innych, przemoc fizyczna	13	29%
na wniosek rodziców lub opiekunów prawnych, wniosek placówki opiekuńczo-wychowawczej nieumiejętność dostosowania się do wymogów placówki, rażące naruszenie regulaminu, zwyczajów i ustaleń placówki zaburzone zachowanie, demolowanie sprzętów częste ucieczki wagary	9	20%
brak pożądanych zmian zachowania, brak współpracy, akceptacji pobytu w placówce	Pojedyncze przypadki	Poniżej 10%
popęśnianie czynów zabronionych prawem		
konieczność terapii w specjalistycznej placówce np. odwykowej, względy zdrowotne		
konieczność zmiany środowiska np. w sytuacji trwania postępowania wyjaśniającego gdy wychowanek jest ofiarą przemocy		

wyczerpanie dostępnych form oddziaływań wychowawczych nieskuteczność oddziaływań i metod stosowanych w ośrodku do stopnia demoralizacji wychowanka		
stwierdzenie upośledzenia		

3. Kryteria skreślenia z listy wychowanków

Kryteria skreślenia z listy wychowanków	Liczba	%
ukończenie przez wychowanka 18 roku życia, rezygnacja z nauki	6	13%
osiągnięcie celu terapeutycznego		
na prośbę rodzica (opiekunów prawnych) wychowanka		
zmiana postanowienia sądu, ustanie przyczyny umieszczenia w MOS		
niezrealizowanie procesu korekcyjnego, brak współpracy wychowanka w realizowaniu założonych celów, brak chęci pracy nad sobą, nad uzyskaniem pozytywnych zmian	14	31%
drastyczne, nagminne, notoryczne, rażące łamanie zasad, naruszenia regulaminów obowiązujących w ośrodku		
świadome nieprzestrzeganie uzgodnień, ustaleń zawartego kontraktu, poważne naruszenie obowiązków wychowanka		
długotrwała - trwająca ponad 8 tygodni nieusprawiedliwiona nieobecność, niewracanie z przepustek w ustalonym terminie, notoryczne uciezki, wysoka absencja	16	36%
w trybie wychowawczym, zakwalifikowanie wychowanka do innej formy opieki		
zachowanie agresywne zagrażające sobie i innym, stosowanie przemocy fizycznej lub psychicznej, tworzenie nieformalnych zasad oraz grup społecznych, negatywne oddziaływanie wychowanka na innych		
zmiana orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego		
popętnienie czynów karalnych - kradzieże, dewastacja mienia używanie, posiadanie, rozprowadzanie substancji psychoaktywnych na terenie ośrodka, podejmowanie współżycia seksualnego	16	36%
choroba przewlekła wymagająca stałej pielęgnacji, podawania leków i konsultacji specjalistycznych		

4. Liczba wychowanków skreślonych z listy w roku szkolnym 2009/2010

Na **2968** podopiecznych MOS

- skreślono z listy wychowanków **1137** osób, **915** chłopców i **222** dziewcząt,
- odmówiono przyjęcia **237** wychowankom,
- przeniesiono do innych placówek **181** wychowanków.

5. Główne powody skreślenia, przeniesienia lub odmowy przyjęcia wychowanka do MOS w roku 2009/2010

Powód skreślenia, przeniesienia lub odmowy przyjęcia wychowanków	Liczba ośrodków	%
zmiana postanowienia sądu zmiana środka wychowawczego, przeniesienie do MOW postanowienie sądu o umieszczeniu w sądowym oddziale psychiatrycznym o wzmożonym zabezpieczeniu zmiana środka wychowawczego na wniosek placówki opiekuńczo-wychowawczej przekierowanie do innej placówki – niezależne od MOS ukończenie etapu edukacyjnego w związku z kontynuacją nauki w innej szkole	36	80%
długotrwała nieobecność (powyżej 8 tygodni) ucieczki i niepowroty z przepustki upłynięcie terminu ważności wskazania nie realizowanie obowiązku nauki	34	75%
uzyskanie pełnoletniości, rezygnacja wychowanka z kontynuowania nauki po ukończeniu 18 r. ż. przerwanie nauki szkolnej usamodzielnienie rezygnacja wychowanka z procesu korekcyjnego brak współpracy ze strony wychowanka, który ukończył 18 lat w realizacji wspólnie ustalonych celów	26	58%
choroba choroba przewlekła, konieczność podawania leków, konieczność leczenia na oddziale ZOZ, konieczność leczenia odwykowego – uzależnienie od środków psychoaktywnych przeniesienie do placówki leczenia psychiatrycznego konieczna opieka i leczenie specjalistyczne niepełnosprawność (wymagająca współdziałania na co dzień opiekuna)	26	58%
wychowanek w procesie leczenia i rehabilitacji	25	55%
pogłębiająca się demoralizacja, groźby karalne w stosunku do innych wychowanków	21	47%
przeniesienie do innego ośrodka ze względów wychowawczych, jako kara statutowa, za naruszenie regulaminowych zasad, nagminne łamanie regulaminu placówki, za złamanie „żelaznych” zasad w MOS łamanie ustaleń kontraktu, statutu i regulaminu, nie realizowanie obowiązku nauki	13	29%

agresywne zachowania, wielokrotne ucieczki zagrożenie fizyczne dla kolegów z grupy		
brak wolnych miejsc	15	33%
na prośbę rodziców lub opiekuna prawnego - zbyt duża odległość od miejsca zamieszkania wychowanka od domu rodzinnego, w związku ze wskazanym w procesie terapeutycznym częstym kontaktem z domem rodzinnym	10	22%
odmowa współpracy wychowanka: brak współpracy w realizacji założonych celów, brak chęci pobytu i motywacji do zmiany rezygnacja wychowanka z procesu korekcyjnego	7	15%
wyczerpanie środków wychowawczych przewidzianych w statucie czyny karalne	6	13%
zmiana orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, niepełnosprawność intelektualna brak upośledzenia umysłowego – w przypadku placówek z rewalidacją	Pojedyncze przypadki	Poniżej 10%
zaawansowana ciąża		
ukończenie programu terapeutycznego, osiągnięcie celu terapeutycznego		

III. Główne obszary i formy pracy ośrodków socjoterapii

1. Obszary pracy MOS-ów

Badane Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii wskazały najważniejsze obszary swojej działalności.

Należą do nich:

- działalność opiekuńcza,
- działalność wychowawcza, resocjalizacyjna,
- działalność oświatowa dydaktyczna, edukacyjna, edukacja prozdrowotna,
- psychoedukacja,
- działalność terapeutyczna,
- praca socjoterapeutyczna,
- działalność profilaktyczna,
- współpraca z rodziną,
- współpraca ze szkołami i środowiskiem lokalnym.

W ramach wymienionych obszarów realizowane są różnorodne ważne cele i zadania ośrodków. Część z nich związana jest ściśle z aktami prawnymi, które regulują pracę Ośrodków. Istnieje również duża grupa zadań, które zostały sformułowane przez poszczególne placówki w odpowiedzi na potrzeby swoich wychowanków i specyfikę pracy ośrodka.

W większości przypadków zadania te dotyczyły działalności

- wychowawczej,
- terapeutycznej,
- współpracy ze środowiskiem lokalnym,
- współpracy z rodzicami.

2. Cele i zadania najczęściej wymieniane jako ważne dla pracy ośrodka

W obszarze pracy wychowawczej:

- Poprawa funkcjonowania społeczno-emocjonalnego wychowanków.
- Kształtowanie poczucia przynależności do grupy (tradycja, więzi, patriotyzm).
- Uczenie poczucia odpowiedzialności za własne postępowanie, za słowa, decyzje.
- Wdrażanie do poszanowania prawa, panujących umów społecznych oraz wdrażanie do przestrzegania obowiązujących norm moralnych, społecznych, obyczajowych, norm i zasad współżycia społecznego, zasad panujących w ośrodku. Poszanowania własności, uczenie się reguł zabaw i gier zespołowych.
- Przestrzegania zasad kultury osobistej, kultury języka, uczenie się poprawnej wymowy, precyzowania swojego zdania i wyrażania go.
- Nawiązywanie prawidłowych relacji interpersonalnych pomiędzy wychowankiem a osobami dorosłymi (nauczyciele, rodzice).
- Uczenie i utrwalanie nawyków higienicznych, dbałości o wygląd i zdrowie, uczenie zasad higieny, promocja zdrowego stylu życia, zasad zdrowego żywienia.
- Nabywanie umiejętności życiowych, zdyscyplinowania, rozwijanie u wychowanków zachowań prospołecznych, uspołecznienie wychowanków.
- Uczenie samorządności, szacunku dla dobra wspólnego.
- Wdrażanie do pełnienia ról społecznych i rodzinnych.

- Kształtowanie nawyków produktywnego i efektywnego spędzania i organizacji czasu wolnego.
- Rozwijanie i kształtowanie kompetencji społecznych, uczenie umiejętności interpersonalnych, porozumiewania się, rozwiązywanie konfliktów.
- Uczeniu wzajemnej uważności, dostrzegania nastrojów i potrzeb innych osób, nazywania i wyrażania emocji, odreagowania napięć i nagromadzonych emocji.
- Zapobieganie agresji i przemocy.
- Rozwój sfery emocjonalno-moralnej wychowanków poprzez psychoedukację.
- Wdrażanie do systematycznego wysiłku intelektualnego, rozwijanie zainteresowań, kompensacja zaburzeń, uzupełnianie braków edukacyjnych, nadrabianie zaległości szkolnych.
- Uczenie samodzielności w stawianiu sobie celów i podejmowaniu działań oraz w planowaniu własnej przyszłości, usamodzielnianie, przygotowanie do samodzielnego życia, do powrotu w środowisko lokalne i prawidłowego funkcjonowania w społeczności, rozwijanie samodzielności i zaradności życiowej po opuszczeniu placówki.

Nauka:

- Umożliwienie realizacji obowiązku szkolnego, zapewnienie wychowankom właściwej opieki dydaktyczno-wychowawczej, kontrola wyników nauczania i realizacji obowiązku szkolnego.
- Pomoc w uczeniu się w nadrobieniu zaległości edukacyjnych, wyrównywanie braków szkolnych działania skierowane na poprawę wyników w nauce i uzyskanie promocji do następnej klasy.
- Wyrabianie i usprawnianie umiejętności uczenia się, poszukiwania i wykorzystywania wiedzy.
- Budowanie motywacji do nauki, przełamywania niechęci do uczenia się i chodzenia do szkoły, zdobywania wykształcenia. Stymulowanie wszechstronnego rozwoju wychowanków.
- Uatrakcyjnienie sposobów przeprowadzania zajęć lekcyjnych oraz zajęć w grupach wychowawczych, praca nad wyrównywaniem szans edukacyjnych.

- Prowadzenie działań profilaktycznych zapobiegających niedostosowaniu społecznemu, negatywnym wpływom środowiskowym.
- Zapobieganie używaniu środków psychoaktywnych (alkohol, lekarstwa, narkotyki).
- Pomoc w planowaniu kariery edukacyjnej i zawodowej, z uwzględnieniem możliwości i zainteresowań wychowanków. Współpraca w tym zakresie z rodzicami, szkołami oraz ośrodkami pomocy społecznej i innymi instytucjami właściwymi ze względu na miejsce zamieszkania wychowanka.

W obszarze działalności terapeutycznej:

- Eliminowanie przyczyn i przejawów zaburzeń zachowania.
- Trenowanie umiejętności radzenia sobie z własnymi emocjami, kształtowanie umiejętności rozpoznawania i nazywania własnych stanów emocjonalnych.
- Pomoc wychowankom w uświadomieniu sobie własnych potrzeb.
- Korygowanie niewłaściwego obrazu siebie, budowanie poczucia własnej wartości.
- Uczenie zachowań i wartości akceptowanych społecznie.
- Korekcja dysfunkcyjnych sposobów radzenia sobie z trudnościami życia codziennego zastępowanie zachowań agresywnych zachowaniami społecznie akceptowanymi, kształtowanie umiejętności negocjacyjnego rozwiązywania problemów.
- Stymulowanie i wzmacnianie więzi rodzinnych.
- Zmiana postaw poprzez organizację specjalistycznych działań socjoterapeutycznych, pracę z grupą socjoterapeutyczną zamkniętą, tematyczne warsztaty klasowe.
- Osiągnięcie pozytywnych, trwałych zmian w zachowaniu wychowanków.

W obszarze współpracy z rodziną:

- Pomoc w rozpoznawaniu, wspomaganie i rozwijaniu potencjalnych możliwości dzieci i młodzieży, wspieraniu rozwoju, unikania zachowań ryzykownych.
- Pomoc w pełnieniu funkcji wychowawczej i rozwiązywania problemów wychowawczych, modyfikowanie nieprawidłowych postaw wychowawczych rodziców.
- Pedagogizacja rodziców; udzielenie pomocy rodzicom w zakresie doskonalenia umiejętności wychowawczych.
- Udzielanie rodzicom wsparcia w sytuacjach trudnych.

- Wszechstronna pomoc w rozwiązywaniu problemów rodzinnych.
- Budowanie prawidłowych postaw społecznych wychowanków we współpracy z rodzicami, szkołami i ze środowiskiem lokalnym.
- Działania na rzecz promocji ośrodka – promocja działań wychowanków (pikniki, festyny, galerie), udział w inicjatywach lokalnych.

3. Formy pomocy psychologicznej i terapeutycznej realizowanej z wychowankami na terenie ośrodków

Formy pomocy psychologicznej i terapeutycznej	% ośrodków, które prowadzą
rozmowy indywidualne z psychologiem, rozmowy wspierające konsultacje, wsparcie w sytuacjach trudnych	98
indywidualna terapia psychologiczna	51
ściśła współpraca z rodziną dziecka, angażowanie rodziny w proces socjoterapeutyczny	44
psychoedukacja, pedagogizacja rodziców, doskonalenie umiejętności rodzicielskich i wychowawczych, warsztaty umiejętności wychowawczych	
praca metodą społeczności terapeutycznej	42
terapia indywidualna rodziców	22
terapia poprzez bajkę, terapia zabawą, tańce integracyjne, ćwiczenia, zabawy grupowe, twórczość plastyczna	20
zajęcia integracyjno-terapeutyczne, psychoterapia, w tym psychoterapia w PPP, warsztaty klasowe, warsztaty tematyczne, zajęcia relaksacyjne	16
arteterapia	13
terapia metodą Tomatisa	11
cykliczne spotkania małej i dużej społeczności korekcyjnej psychodrama, socjodrama, praca w kręgu, odgrywanie scenek biblioterapia	9
mediacje, negocjacje	7
trening interpersonalny trening „porozumienie w szkole”, porozumienia bez przemocy trening umiejętności społecznych, poznawanie zasad dobrej komunikacji, uczenie się rozpoznawania emocji, uczenie się pełnienia określonych ról społecznych	
warsztaty terapeutyczne warsztaty psychologiczne i pedagogiczne spotkania edukacyjno – terapeutyczne, edukacyjne i pedagogiczne, rozmowy z wychowankami zajęcia integracyjne - gry i zabawy terapeutyczne, odgrywanie dram, scenek z życia codziennego	
obozy terapeutyczne,	

interwencje kryzysowe, grupa wsparcia dla wychowanków	
dogoterapia, muzykoterapia, socjośpiew, baśnie, hipoterapia, terapia ruchu rozwijającego, integracja sensoryczna i polisensoryczna, ergoterapia, terapia uzależnień, Silwoterapia, terapia odruchów przetrwałych, stymulacja audio-psycho-lingwistyczna, TZA (Trening Zastępowania Agresji), ewangeliczna rewizja życia, formacja duchowa, kręgi biblijne, „Klub rodzica”	4

Zebrane dane dotyczące oferowanej pomocy psychologicznej i pracy terapeutycznej wskazują na to, że większość badanych ośrodków (98%) udziela wychowankom wsparcia np. w postaci rozmów indywidualnych z psychologiem, rozmów wspierających, konsultacji czy wsparcia emocjonalnego w sytuacjach trudnych.

Połowa badanych ośrodków prowadzi indywidualną terapię psychologiczną, natomiast metodą społeczności terapeutycznej pracuje 19 ośrodków (42%). Jeszcze mniej, bo niecałe 40% ośrodków, organizuje różnego rodzaju zajęcia z psychologiem - spotkania grupowe, spotkania grup terapeutycznych.

Niespełna 17 ośrodków socjoterapii (niecałe 40%) deklaruje, że prowadzi na terenie ośrodka zajęcia socjoterapeutyczne.

Pozostałe formy zajęć terapeutycznych, często bardzo interesujące, są realizowane jedynie przez pojedyncze placówki. Wśród badanych są ośrodki, które posiadają bardzo bogatą i różnorodną ofertę zajęć terapeutycznych, są też takie, w których ta oferta jest bardzo uboga albo nie ma jej wcale. I tak terapię poprzez bajkę, terapię zabawą, tańce integracyjne, ćwiczenia, zabawy grupowe, twórczość plastyczną realizuje 9 ośrodków, zajęcia integracyjno-terapeutyczne, psychoterapię, warsztaty klasowe, warsztaty tematyczne, zajęcia relaksacyjne są prowadzone w 7. ośrodkach, natomiast cykliczne spotkania małej i dużej społeczności korekcyjnej, psychodrama, socjodrama, praca w kręgu, odgrywanie scenek czy biblioterapia są prowadzone w jedynie w 4. ośrodkach. Tak ważne działania jak mediacje i negocjacje, interwencje kryzysowe, grupa wsparcia dla wychowanków, trening kompetencji społecznych, trening interpersonalny, trening „porozumienie w szkole” i „porozumienie bez przemocy”, warsztaty terapeutyczne, warsztaty psychologiczne i pedagogiczne, spotkania edukacyjno-terapeutyczne, edukacyjne i pedagogiczne a także obozy terapeutyczne realizują jedynie 3 placówki.

Poza wymienionymi formami pomocy psychologicznej i terapeutycznej ośrodki socjoterapii prowadzą specyficzne dla charakteru swojej placówki formy pomocy wychowankom. Należą do nich: dogoterapia, muzykoterapia, hipoterapia, terapia ruchu rozwijającego, integracja sensoryczna i polisensoryczna, ergoterapia, terapia uzależnień, socjośpiew, Silwoterapia, terapia odruchów przetrwałych, stymulacja audio-psycho-lingwistyczna, TZA (trening zastępowania agresji), ewangeliczna rewizja życia, formacja duchowa, kręgi biblijne.

W zakresie współpracy z rodzicami 20 ośrodków socjoterapii (44%) deklaruje ścisłą współpracę z rodziną dziecka oraz angażowanie jej w proces socjoterapeutyczny. Ośrodki te prowadzą różnorodne formy pedagogizacji rodziców, psychoedukację, doskonalenie umiejętności rodzicielskich i wychowawczych oraz prowadzenie warsztatów umiejętności wychowawczych. 10 ośrodków (22%) prowadzi terapię indywidualną rodziców.

4. Inne formy i metody pracy stosowane w MOS

Oprócz pomocy terapeutycznej w MOS-ach proponowane są pożyteczne i wychowawczo pożądane inne formy i metody pracy umożliwiające ciekawe sposoby spędzania wolnego czasu, rozwój zainteresowań, udział w inicjatywach na rzecz lokalnej społeczności czy praca metodą projektów.

W większości ośrodków działają sekcje, kluby i koła zainteresowań – w których odbywają się zajęcia rozwijające uzdolnienia i zainteresowania wychowanków, z wykorzystaniem metod aktywizujących. W ramach działalności poszczególnych sekcji organizowane są olimpiady, konkursy tematyczne, konkursy historyczne, czy artystyczne, odbywają się wieczory poezji, organizowane i prowadzone są warsztaty rzemiosła i sztuki nieprofesjonalnej (decoupage, ozdoby z wikliny i słomy), polsko-niemieckie warsztaty artystyczne w ramach cyklu „Mistrz i Uczeń” - warsztaty fotograficzno-malarskie czy ceramiczne. Ponadto odbywają się spotkania z ciekawymi osobami, sportowcami, aktorami oraz spotkania poświęcone tematom zaproponowanym przez wychowanków.

Wychowankowie uczestniczą także w wielu programach i projektach europejskich np. Comenius – tworząc w ramach programu *Zielony klub europejski* oraz w takich programach jak program wsparcia dla zagrożonych wykluczeniem, program „*Jesteśmy z tej samej gliny*” (profilaktyka antyalkoholowa), projekt *Młódzież aktywna*, projektach Centrum Edukacji Obywatelskiej czy *Ślady przeszłości*, projekt Nota Bene – *Jeden krok do dorosłości*.

Ponadto realizowany był program kształtowania umiejętności społecznych – komunikowania się a także program przeciwdziałania niepowodzeniom szkolnym.

Ośrodki współpracują z lokalnym środowiskiem, głównie z Radami okolicznych osiedli – poprzez organizowanie np. festynów integracyjnych dla placówek socjoterapeutycznych, wychowawczych i domów dziecka, organizowanie imprez integracyjnych dla dzieci z osiedli, uroczystości i imprez lokalnych. Organizują również cykliczne imprezy sportowe i turystyczne dla placówek opiekuńczo-wychowawczych i resocjalizacyjnych. Dbają o angażowanie wychowanków w życie w ośrodku jak również poza ośrodkiem: poprzez wyjścia, konkursy tematyczne, przedmiotowe, imprezy okolicznościowe warsztaty filmowe – kontakty z innymi placówkami znajdującymi się na terenie miasta.

Dbając o wszechstronny rozwój wychowanków Ośrodki tworzą na swoim terenie liczne sekcje kluby i kółka zainteresowań. Wśród proponowanych zajęć¹ największą popularnością cieszą się:

- Uczniowskie Kluby Sportowe, kółka i sekcje sportowe posiada 65% ośrodków. Prowadzą dla wychowanków zajęcia sportowe i organizują liczne imprezy (8/18%), takie jak zawody, rozgrywki sportowe pomiędzy grupami oraz między ośrodkami, turnieje piłki nożnej, koszykówki, siatkówki. Niestety tylko w pojedynczych placówkach prowadzone są specjalistyczne zajęcia sportowe takie jak: joga, aikido, karabinek pneumatyczny, spływy kajakowe, karate, kulturystyka, zapasy, kręgle, tenis stołowy, nordic walking, zajęcia wędkarskie, żeglarskie oraz zajęcia na siłowni, na basenie - nauka pływania, zajęcia edukacji morskiej.
- Szkolne Koła Krajoznawczo-Turystyczne, Kluby cyklistów (3 ośrodki). Prowadzone są zajęcia turystyczne (27% ośrodków), wycieczki tematyczne, turystyczno-krajoznawcze (35% ośrodków). Niestety tylko pojedyncze placówki deklarują organizowanie wyjazdów poza teren ośrodka – wyjazdy integracyjne i terapeutyczne, obozy socjoterapeutyczne, wyjazdy na obozy letnie i zimowe, rajdy, wakacyjne biwaki, rejsy żeglarskie, wycieczki rowerowe.
- Zajęcia kulturalno-oświatowe.

---

¹ Liczba w nawiasie oznacza liczbę ośrodków, które prowadzą na swoim terenie określoną formę zajęć.

- Zajęcia teatralne prowadzi 42 % ośrodków, tworząc spektakle prezentowane na terenie i poza placówką, dramy oraz biorąc udział w festiwalach teatralnych, wyjściach do kin, teatrów, na koncerty. W 4. placówkach istnieją Kluby Filmowe.
- Zajęcia plastyczne prowadzone są w 27% przebadanych ośrodków. W niektórych placówkach realizowane są projekty kulturalno-artystyczne, plastyczne, plastyczno-techniczne; między innymi papieroplastyka, zajęcia rękodzielnicze, zajęcia plastyczne z elementami terapii pedagogicznej, decoupage, ozdoby z wikliny i słomy, makrama, a także malarstwo olejne. Są też zajęcia z ceramiki/w pracowni ceramicznej, warsztaty fotograficzne, malarskie. Wychowankowie biorą udział w licznych konkursach, wystawach, odwiedzają galerie, zwiedzają wystawy, uczestniczą w wydarzeniach i przedsięwzięciach kulturalnych organizowanych dla placówek. spotkania: z rzemieślnikami i artystami ludowymi, z podróżnikami.
- Zajęcia muzyczne odbywają się w 8 ośrodkach (18%), nauka gry na gitarze (1), nauka gry na bębnach afrykańskich (1), zajęcia wokalne (3), cyrkowe (1), taneczne (4), powstał też zespół muzyczny (1) oraz klub muzyczny (1)
- Zajęcia dziennikarskie, kącik redaktorski (3), redagowanie gazetki MOS (2), zajęcia fotograficzne.(2)
- Zajęcia kulinarne (gastronomiczne) odbywają się w 13. ośrodkach.
- Kółka informatyczne funkcjonują w 9. ośrodkach.
- Zajęcia techniczne w 8. ośrodkach, modelarskie w 6. ośrodkach, stolarskie, remontowe, i techniczne w 2. ośrodkach.

W 2. ośrodkach działają drużyny harcerskie, 2 ośrodki prowadzą zajęcia z ogrodnictwa, a w 1. ośrodku odbywają się zajęcia z fryzjerstwa.

Formy pracy proponowane wychowankom:

- praca grupowa – w grupach zadaniowych, wychowawczych, klaso-grupach, grupach wychowawczych – 19 ośrodków,
- pomoc w kreowaniu swojej przyszłości, preorientacja zawodowa – 18 ośrodków,
- praca indywidualna z wychowankiem: rozmowy z pedagogiem, z nauczycielami, rozmowy wychowawcze, rozmowy profilaktyczne – 16 ośrodków,

- terapia pedagogiczna – 14 ośrodków, techniki szkolne, reedukacja, zajęcia kompensacyjno-wyrównawcze w 10. ośrodkach,
- zajęcia i rozmowy wychowawcze – 9 ośrodków,
- warsztaty rozwijające funkcje poznawcze, warsztaty manualne, pomoc w nauce – 8 ośrodków,
- zajęcia specjalistyczne takie jak: zajęcia indywidualne i grupowe, psychologiczne, terapeutyczne, psycho-edukacyjne, zajęcia tematyczne, dyskusje na forum grupy, na forum klasy i całej społeczności ośrodka – 6 ośrodków,
- wolontariat – w 5 ośrodkach – włączanie podopiecznych w pracę na rzecz młodzieży niepełnosprawnej oraz olimpiad specjalnych, wolontariat w hospicjum i seminarium duchownym oraz w schronisku dla zwierząt
- terapia logopedyczna – 5 ośrodków,
- terapia zajęciowa – 3 ośrodki.

Ponadto organizowane są zajęcia profilaktyczno-wychowawcze – autorskie programy profilaktyczne, pogadanki profilaktyczne, przedstawienia profilaktyczno-edukacyjne, spektakle teatralne, zajęcia w ramach projektów edukacyjnych, treningi umiejętności kreatywnych, uczenie się wybranych technik pracy umysłowej

Pracę wychowawczą w niektórych ośrodkach wspomagają: samorząd wychowanków (1 ośrodek), sejmik wychowanków (2 ośrodki), sąd koleżeński (3 ośrodki).

W jednym z ośrodków utworzono hotelik – jako formę interwencji kryzysowej.

5. Najczęściej realizowane w MOS-ach programy wychowawcze, profilaktyczne, terapeutyczne i autorskie

Głównym celem stosowanych programów jest tworzenie optymalnych warunków dla rozwoju wychowanków, stymulacja dostosowana do ich potrzeb i możliwości indywidualnych, promowanie zdrowego stylu życia, przeciwdziałanie agresji i przemocy, promowanie alternatywnych form spędzania wolnego czasu, integracja wychowanków. Programy wychowawcze i terapeutyczne są realizowane najczęściej w takich obszarach jak: organizacja życia ośrodka, komunikacja, współpraca z rodziną, kształtowanie postaw obywatelskich, kultywowanie tradycji, zdrowego stylu życia, wychowanie do życia w rodzinie, kultura życia codziennego, nauka własna, orientacja na przyszłość, ekologia.

Tworzone są także *Indywidualne Programy Korekcyjne* - realizowane podczas zajęć grupowych lub w kontakcie indywidualnym z wychowankiem. W niektórych ośrodkach wychowankowie posiadają *indywidualnego wychowawcę*, który kontaktuje się w jego sprawach z nauczycielami, kuratorami, pracownikami socjalnymi, czy z policją. Wychowawca indywidualny pomaga dziecku w rozwiązywaniu jego trudności, kontaktuje się również bezpośrednio z jego rodziną, w razie potrzeby pomaga rodzicom w załatwianiu spraw urzędowych

W wielu ośrodkach socjoterapeutycznych tworzone są *Indywidualne programy terapeutyczne* dla każdego wychowanka. Uwzględniają one możliwości rozwojowe i potrzeby wychowanków, diagnozę psychologiczno-pedagogiczną i zalecenia. Opisują funkcjonowanie wychowanka w ośrodku oraz określają oddziaływania edukacyjno-terapeutyczne wobec niego w sferze rozwoju poznawczego, emocjonalno-motywacyjnego, relacji interpersonalnych oraz rozwoju moralnego. Ponadto realizowane są programy terapeutyczne dla grup.

Najczęściej wymieniane programy wychowawcze realizowane w MOS-ach:

- Program adaptacji i opieki nad nowo przyjętym wychowankiem
- Wzorowy wychowanek
- Jesteśmy Polakami, szanujemy polszczyznę
- Moja Mała Ojczyzna
- Czysty świat wokół nas
- W drodze do sukcesu
- Czas na szansę dla nas
- Start – kształtowanie umiejętności trafnej oceny zjawisk społecznych
- Pozwól dzieciom błędzić radośnie i dążyć do prawdy
- 10 kroków ku dojrzałości
- Jestem dorosłym i odpowiedzialnym człowiekiem
- Klucz do przyszłości
- Potrafię żyć
- Program kształtowania umiejętności tworzenia własnego wizerunku
- Sztuka przyjaźni w relacji matka – córka

- Prawa człowieka zaczynają się przy śniadaniu
- My dla Was
- TZA. TKS. Arteterapia, ABC – Ellisa (terapia racjonalno-emotywna-behawioralna)
- Program profilaktyczno-wychowawczy (autor: A. Woźna)
- Program pomocy wychowankom objętym pomocą poradni zdrowia psychicznego
- Muminki - Droga do dojrzałości (autor: M. Bolf)
- Mediacje rówieśnicze
- Program przeciwdziałania niepowodzeniom szkolnym
- Program zajęć terapeutycznych z elementami kinezylogii edukacyjnej, Kreowanie rozwoju dziecka
- Zdrowy uczeń
- Wychowanie poprzez sztukę
- Spotkania z poezją i literaturą
- *Równać szanse* – program rozwój inicjatywy kulturalno – artystycznej wychowanków,
- Radość tworzenia, Śpiewać każdy może, Sztuka ulicy, Kabarecik, Miły Kwadransik
Mikroscena
- Dyskusyjny Klub Filmowy
- Kuchcik – tajemnice sztuki kulinarnej, Magia Kuchni
- Ze sportem na co dzień, Wychowanie przez sport, Razem do mistrzostwa przez sport,
Wychowanie Morskie
- Sam sobie sterem, żeglarzem, okrętem, Ja na rynku pracy – doradztwo zawodowe
Program wychowania gospodarczego, Ekonomia na co dzień, Wkraczamy w dorosłość
- Program preorientacji zawodowej.

Najczęściej wymieniane programy profilaktyczne realizowane w MOS-ach:

- Żyj pięknie i zdrowo, Bądź aktywny – żyj zdrowo
- ABCD uzależnień, Jestem z dala od nałogów, Ferie bez nałogów, Jestem czysty,
Trening umiejętności kontroli zachowań związanych z alkoholem i narkotykami
- Stop agresji
- Stop paleniu, Program zapobiegania paleniu tytoniu
- Dziękuję, nie piję, Dziękuję – nie

- *Trzeźwo nie znaczy nudno, Tukan, Saper, Zachowaj trzeźwy umysł* – indywidualny program resocjalizacyjny, program profilaktyczny realizowany w internacie i w szkole
- Za pan brat
- Inna droga
- Czas naprawdę wolny
- Wstawaj, szkoda dnia
- Tak czy Nie
- Razem, różnie i weselej
- Zanim spróbujesz, Znajdź właściwe rozwiązanie, Trzymaj formę, Zmieniam się na lepsze
- Umiem wybrać
- Trzy koła
- Terapia motywująca
- Herkules
- *Nota Bene — jeden krok do dorosłości.*

Najczęściej wymieniane programy terapeutyczne realizowane w MOS-ach:

- ART – Trening Zastępowania Agresji
- Jak żyć z ludźmi
- Program socjoterapeutyczny, Zajęcia socjoterapeutyczne – B. Kuć
- Program socjoterapeutyczny dla dzieci przejawiających trudności wychowawcze
- Wyjazdy socjoterapeutyczne
- Socjoterapia, spotkania społeczności socjoterapeutycznej
- EEG Biofeedback
- Wprowadzenie elementów pracy z grupą korekcyjną
- Młodzieżowa grupa terapeutyczno-rozwojowa
- Spójrz inaczej
- Ja Ty My
- Dla mnie, dla Ciebie, dla nas
- Poczucie sensu życia
- Bajkowe Spotkania, Spotkanie z bajką

- Jaki jestem
- Efektywność osobista
- Śnieżna Kula
- Razem przeciw przemocy
- Emocje i przeciwdziałanie agresji
- Wygrać ze złością wygrać ze sobą
- Jak rozminować agresję – praca w kierunku zneutralizowania agresji w sobie, ćwiczenie zachowań asertywnych w różnych sytuacjach życiowych
- Rozpoznaję i nazywam emocje – program socjoterapeutyczny – ma za zadanie przeciwdziałać powstawaniu zaburzeń zachowania, a jeśli już się one pojawią – ma pokazać, jak sobie z nimi radzić
- SIM Plus 5 – kształtowanie umiejętności aktywnego słuchania i konstruktywnej komunikacji
- Komunikacja w szkole – E. Grzesiak, R. Janicka-Szysko, M. Steblecka
- Trening umiejętności społecznych
- Trening komunikacji
- Trening asertywności
- Trening kontroli złości
- Trening arteterapia
- Trening radzenia sobie ze stresem i sytuacjami lękowymi
- Trening konstruktywnych form radzenia sobie z napięciem i negatywnymi uczuciami
- Trening twórczości
- Trening umiejętnego rozwiązywania konfliktów
- Trening autoprezentacji
- Trening przeciwdziałania agresji
- Porozumienie w szkole
- Program zajęć relaksacyjnych (Baczyńska-Halama, Wrona)
- Dogoterapia
- Zajęcia integracyjne, „Koziołek”, „Jesteśmy razem”, „Mimo wszystko razem”
- Grupa wsparcia dla młodzieży
- Grupa i ruch

- Stop cyberprzemocy
- HALT Program
- Zajęcia bioterapeutyczne
- Adaptacja programu profilaktycznego Urszuli Wojciechowskiej ukazującego zasady funkcjonowania w grupie oraz uczący zachowań i zasad postępowania w różnych sytuacjach stresogennych oraz interpersonalnych
- Program korekcyjny (K. Sawicka Socjoterapia), Warsztaty Twórcze jako metoda socjoterapii młodzieży zagrożonej.

Programy autorskie realizowane w ośrodkach:

- *Program resocjalizacji poprzez film* – rozwój wychowanków poprzez stymulowanie czterech sfer aktywności człowieka (emocjonalną, intelektualną, duchową, praktyczną), kształtowanie systemów wartości społecznie akceptowanych, prawidłowych postaw wobec innych ludzi, norm i standardów zachowań w zetknięciu zaś z dziełem filmowym - wychowanie poprzez sztukę i dla sztuki.
- *Program profilaktyczny placówki*, zmodyfikowany na potrzeby placówki – obejmuje profilaktykę uzależnienia od nikotyny, alkoholu i substancji psychoaktywnych.
- *Trudny świat naszych uczuć* – rozumienie swoich uczuć, panowanie nad emocjami.
- Projekt „*Bez lęku*” W ramach projektu realizowane są zajęcia socjoterapeutyczne, zajęcia rekreacyjne na hali sportowej, na basenie, zajęcia z samoobrony oraz zajęcia przybliżające podopiecznym zasady BHP. systematyczne spotkania podopiecznych ze specjalistami Wydziału ds. Nieletnich wraz z młodzieżą z Domu Dziecka, Szkołą Podstawową projekt org. przez Stowarzyszenie „Wzajemna Pomoc”.
- *Powrotna droga* – innowacja pedagogiczna.
- *Socjoterapia* – program autorski pedagoga i wychowawcy – nauczyciela socjoterapii.
- *Warsztaty edukacji emocjonalnej* – ćwiczenia umiejętności poznawczych, rozwój samoświadomości i autorefleksji, rozwój umiejętności społecznych.
- *Alternatywa* – Program autorski, którego celem jest korekta zaburzeń zachowania – odreagowywanie napięć emocjonalnych, wzmacnianie osobowości dziecka i młodzieży, nabywanie umiejętności społecznych.

- *Autorski program profilaktyczno-edukacyjny o uzależnieniach dla młodzieży* – dostarczanie informacji o alkoholu, narkotykach i innych środkach uzależniających oraz zagrożeniach towarzyszących ich zażywaniu, kształcenie umiejętności unikania zagrożeń i radzenia sobie z nimi, rozwijanie świadomości pozwalającej na dokonywanie wyborów bez konieczności sięgania po środki uzależniające – promowanie zdrowego stylu życia.
- *OPT – osobisty program terapii*, spotkania indywidualne wychowanka z opiekunem odbywają się przynajmniej raz w miesiącu. OPT określa cele i zadania terapeutyczne stojące przed wychowankiem w sferze uzależnienia, motywacji do zmiany oraz w zakresie relacji społecznych.
- Szczegółowo opracowany program wychowawczy dla każdej z grup – adaptacyjnej, edukacyjnej, terapeutycznej, readaptacyjnej).
- *Radość tworzenia* – własne programy profilaktyczne opracowane przez wychowawców.
- *Czy nasze życie ma sens?* – program ma pomóc młodzieży w osiągnięciu harmonii i równowagi wewnętrznej, ukazać potrzebę kierowania się pewnymi zasadami, normami, wartościami.
- *Projekt wychowawczo-profilaktyczny* pomaga wychowawcom w rozwijaniu pozytywnych wzajemnych relacji z rodzicami i dziećmi oraz wychowanków między sobą. W oparciu o te więzi pomaga w kształtowaniu u dzieci i młodzieży postaw prospołecznych i prozdrowotnych. Projekt ma przyczyniać się do zapobiegania patologiom społecznym, do szerzenia zdrowego stylu życia.
- *Powrotna droga* – innowacja pedagogiczna – program nastawiony jest na wszechstronną pomoc i wsparcie dla każdego ucznia. Celem jest pomoc uczniom w realizacji zadań głównie szkolnych, przezwyciężaniu trudności w kontaktach z nauczycielami i innymi dorosłymi, rozwiązywaniu problemów z rówieśnikami, trudnościami dotyczącymi przestrzegania norm, reguł szkolnych i społecznych.

Programy rządowe i ogólnopolskie realizowane przez ośrodki w pracy z wychowankami:

- Razem bezpiecznie
  - Zapobieganie Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży na lata 2004-2014
  - Bezpieczna i przyjazna szkoła na lata 2008-2012
  - Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2006-2016
  - Narodowy Program Działania na Rzecz Dzieci na lata 2004-2012
  - Program Ograniczenia Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu w Polsce na lata 2008-2011
  - Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2006-2010
- Szkoła dbająca o bezpieczeństwo, Mistrzostwo w Dbłości o Bezpieczeństwo Ruchu Drogowego
- Bezpieczna i Przyjazna Szkoła.

6. Współpraca z rodziną

Współpraca z rodziną jest traktowana przez większość ośrodków jako bardzo ważny obszar działalności, jednakże formy współpracy i jej intensywność różnią się w poszczególnych placówkach. Są ośrodki, które nie podejmują współpracy z rodzicami, ponieważ uważają, że współpraca z rodziną wychowanka jest niemożliwa z powodu znikomego zainteresowania rodziców dziećmi, rodzice tej współpracy nie chcą albo mieszkają zbyt daleko od ośrodka i kontakt z nimi jest utrudniony.

Są też ośrodki, które mają bogatą ofertę działań służących nawiązaniu kontaktu z rodzicami, a także stosują różnorodne formy pracy i współpracy z rodzinami swoich wychowanków.

Współpraca z rodziną dotyczy najczęściej następujących obszarów:

- pomoc i wsparcie w rozwiązywaniu problemów rodzinnych i wychowawczych,
- wspieranie rodziców w wypełnianiu obowiązków rodzicielskich,
- wzmacnianie więzi rodzinnych poprzez wspólne działania z dzieckiem,

- wspieranie rodziców w wychowaniu i ustalaniu wspólnych sposobów postępowania
- ustalanie wspólnego frontu oddziaływań wychowawczych,
- mediacje rodzinne,
- terapia rodzinna,
- interwencja kryzysowa,
- podpisywanie kontraktów,
- koordynowanie tworzenia indywidualnego programu pracy z dzieckiem i rodziną,
- podnoszenie kompetencji wychowawczych rodziców,
- wymiana informacji na temat osiągnięć edukacyjnych, zachowania i funkcjonowania wychowanka w ośrodku,
- przygotowanie rodziców do wspierania zmian, które zajądą w procesie terapii w ich dzieciach – podczas comiesięcznych spotkań z rodzicami,
- uświadomienie rodzicom mechanizmów uzależnień, odbarczenie rodziców z poczucia winy, a w dalszej perspektywie umożliwienie im zbudowania dobrych relacji z dzieckiem satysfakcjonujących obydwie strony,
- pomoc rodzicom w uzyskaniu pomocy socjalnej, materialnej, prawnej, w uzyskiwaniu zapomóg i środków finansowych na potrzeby dziecka, pomoc żywnościowa dla rodziny pozyskiwana z banków żywności,
- pomoc w załatwianiu spraw urzędowych np. pisanie podań, wypełnianie dokumentów.

Tabela 8 Najczęściej stosowane formy współpracy z rodziną

Najczęściej stosowane formy współpracy z rodziną	Liczba placówek
indywidualne spotkania z poszczególnymi członkami rodziny na terenie ośrodka	100%
stały kontakt telefoniczny, częste rozmowy na bieżąco, systematyczne rozmowy telefoniczne	80%
pomoc psychologiczna, wsparcie, porady, rozmowy indywidualne, wspólne rozwiązywanie problemów wychowawczych pojawiających się w pracy z wychowankami w ośrodku oraz w domu, w trakcie pobytu na przepustkach	44%
zebrania z rodzicami, raz w miesiącu lub 4 razy w roku, cykliczne spotkania dyrektora ośrodka z rodzicami, spotkania wychowawców klas i nauczycieli uczących z rodzicami na terenie placówki	36 %

kontakt listowny i mailowy strona internetowa, pisemne informowanie o sytuacji dziecka w ośrodku, informowanie rodzica o postępach i „wybrykach” wychowanka w placówce i w szkole	29%
rozmowy rodziców z: wychowawcami grup z wychowawcami klas i grup internatu, z nauczycielami z dyrekcją, z kierownikiem do spraw wychowawczych, z pedagogiem rozmowy indywidualnie i podczas zebrań, wywiadówek spotkania problemowe, spotkania dyscyplinarne,	20%
zaproszenie rodziców do placówki, możliwość dłuższego pobytu, udział rodziców w uroczystościach i imprezach organizowanych na terenie ośrodka, pikniki dla rodziców, święto ośrodka, wigilia i spotkania, wspólna zabawa podczas różnych zajęć sportowych, turniejów, wspólne świętowanie ważnych wydarzeń ośrodka, pomoc rodziców w organizacji imprez i uroczystości na terenie ośrodka	19%
pedagogizacja rodziców poszerzanie wiedzy na temat funkcjonowania dzieci w okresie dorastania, pomoc w zakresie umiejętności wychowawczych w pracy z dzieckiem, warsztaty rozwijające umiejętności wychowawcze dla rodziców, mające na celu poprawę relacji między wychowankami a rodzicami, warsztaty porozumienia bez przemocy	10-15%

Inne formy współpracy z rodziną realizowane tylko w niektórych ośrodkach:

- terapia rodzinna, oddziaływania terapeutyczne, rozmowy o charakterze terapeutycznym,
- udział rodziców w terapii wychowawczej,
- grupa wsparcia dla rodziców, zespół pomocy rodzinie,
- zajęcia dla dzieci i rodziców - wspólne poszukiwanie rozwiązań,
- angażowanie rodziców w proces wychowawczy m.in. w przypadku choroby wychowanka,
- cyklicznie imprezy plenerowe, dni otwarte, dzień rodziny wspólny dla wychowanków i ich rodzin,
- Akademia dla rodziców, Klub rodzica,
- rozmowy kontraktowe,
- indywidualne rozmowy wychowawcze,
- spotkania konsultacyjno-doradcze, w zakresie zasad wychowania i oddziaływań na dzieci,

- rozmowy na temat edukacji wychowanka po ukończeniu gimnazjum,
- wizyty w domach rodzinnych, interwencje w domu, miejscu zamieszkania wychowanka,
- wywiady środowiskowe, wywiady służące rozpoznaniu sytuacji rodzinnej podopiecznych, przyczyn zaburzonych form zachowania dzieci,
- biuletyn informacyjno-edukacyjny *Sezam*,
- tworzenie ankiet, ulotek a docelowo informatorów dla rodziców odnoszące się do bieżących potrzeb i problemów.

IV. Najważniejsze osiągnięcia Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii

1. Najważniejsze dokonania

Najważniejsze dokonania w zakresie organizacji pracy ośrodka:

- ciągłe udoskonalenia w oparciu o ewaluację,
- zwiększenie liczby miejsc w placówce,
- zmiany w systemie pracy MOS – zróżnicowanie grup zamiast klaso-grup,
- utworzenie Punktu Mediacji,
- utworzenie Rady Ośrodka – powierzenie decyzyjności i odpowiedzialności radzie ośrodka, przedstawicielom wychowanków,
- utworzenie Społeczności ośrodka,
- utworzenie specjalistycznego Punktu Konsultacyjnego,
- utworzenie świetlicy środowiskowej,
- utworzenie Europejskiego Punktu Pomocy Osobom Skazanym,
- udzielanie porad innym placówkom,
- sprawne funkcjonowanie szkoły i ośrodka pod względem dydaktycznym, organizacyjnym i wychowawczym,
- stworzenie bardzo dobrych warunków pobytu wychowanków w placówce, polepszanie, poprawa warunków bytowych wychowanków,
- izolacja wychowanków od patologicznego środowiska rodzinnego i koleżeńskiego,
- stworzenie warunków do realizacji programów wychowawczych i naprawczych,
- realizacja międzynarodowych projektów edukacyjnych oraz wysoko ocenianych projektów, w ramach powiatowego programu wyrównywania szans edukacyjnych.

Najważniejsze dokonania w zakresie realizacji potrzeb wychowanków:

- zapewnienie uczniom poczucia bezpieczeństwa i możliwości rozwoju, zapewnienie możliwości wszechstronnego rozwoju,
- utworzenie stałej oferty kół zainteresowań,
- wypracowanie spójnych zasad wychowawczych,
- zadbanie o różnorodne potrzeby wychowanków w tym sferę socjalną,
- udział wychowanków w życiu religijnym – przystępowanie do Sakramentu bierzmowania, coroczne pielgrzymki do Trzebnicy, św. Katarzyny, Lednickie spotkania młodzieży,
- stworzenie atmosfery maksymalnie zbliżonej do domu rodzinnego w zakresie dydaktyki, opieki i wychowania,
- szeroka współpraca międzynarodowa w zakresie wymiany młodzieży,
- utworzenie wolontariatu,
- dobry kontakt z rodzicami,
- podniesienie jakości pracy ośrodka,
- utworzenie zespołu nauczycieli i wychowawców bardzo zaangażowanych w pracę wychowawczą,
- kadra stale podnosząca swoje kwalifikacje i poszukująca nowych metod pracy, kadra młoda ale doświadczona,
- skryształizowany zespół wychowawców, nauczycieli i pracowników ośrodka,
- przeszkolenie dużej grupy specjalistów, w nowoczesnych formach pomocy psychologicznej w oświacie,
- zmotywowana kadra pedagogiczna i rada pedagogiczna.

Pozyskanie funduszy na:

- doształcanie kadry pedagogicznej,
- prowadzenie dodatkowych zajęć,
- otwarcie dodatkowej grupy,
- realizację programów wychowawczo-edukacyjnych,

- podniesienie kwalifikacji pracowników - zwiększenie u wszystkich pracowników umiejętności prospołecznych, znajomość TZA przez wszystkich pracowników,
- na wyposażenie placówki, doposażenie bazy socjalnej i dydaktycznej ośrodka,
- zakup sprzętu do terapii Biofeedback, Tomatis,
- wyposażenie pokoi mieszkalnych, gabinetu logopedycznego, pracowni gospodarstwa domowego, siłowni, sali komputerowej, punktów pomocowych,
- zakup sprzętu rowerowego, narciarskiego, windsurfingu, doposażenie internatu w meble, sprzęt sportowy i nagłaśniający, sprzętu rekreacyjnego,
- modernizację wielofunkcyjnego boiska sportowego pracowni przedmiotowych i terapeutycznych, pozyskanie dodatkowych pomieszczeń – poprzez oddzielenie szkoły od internatu,
- na remonty – remont placówki, internatu, holu w internacie, szkoły, klatek schodowych, zagospodarowanie terenu zieleni, części sanitarnych w pokojach, cyklinowanie parkietów,
- utworzenie nowych pracowni: komputerowej, kulinarnej, kształtowania wyobraźni, pokoju dla psychologa, pokoju terapii FAS, świetlic do prowadzenia zajęć wychowawczych oraz stworzenie kuchenki dla wychowanków,
- utworzenie zasadniczej szkoły zawodowej dla wychowanków zagrożonych niedostosowaniem społecznym, uzależnieniami.

2. Nowatorskie rozwiązania:

- uruchomienie samorządu wychowanków, sądu koleżeńskiego, sejmiku,
- praca metodą społeczności terapeutycznej,
- zróżnicowanie grup wychowawczych (adaptacyjne, edukacyjne, terapeutyczne, readaptacyjne),
- uzawodowienie gimnazjum,
- wprowadzenie zasady dobrowolności udziału w zajęciach,
- wprowadzenie spójnych zasad, oceniania zachowania wychowanka w każdej sferze funkcjonowania i dostosowany do nich systemu nagradzania i karania,
- stworzenie systemu motywacyjnego – punktowy system oceny zachowania wychowanków system wzmocnień pozytywnych,

- wprowadzenie elektronicznych dzienników uczniów/wychowanków oraz dziennika lekcyjnego optimum,
- stworzenie dostępu do Internetu w każdej pracowni edukacyjnej, wprowadzenie tablic interaktywnych, powstanie bibliotecznego centrum multimedialnego,
- stworzenie autorskich ulotek i broszur informacyjnych dla rodziców i wychowanków (*bezpieczne wakacje i ferie, dopalacze, narkotyki, choroby, ważne wydarzenia*),
- stworzenie dokumentacji, którą wypełniają rodzice/opiekunowie podczas przyjmowania dziecka do placówki, listu do rodziców – zbioru najważniejszych informacji, zasad, oczekiwań i powinności rodziców wobec ich dziecka w związku z umieszczeniem w MOS,
- wprowadzenie metody projektów – jako metody stymulującej młodzież do sprawczości, odpowiedzialności za podejmowane działania, wyrównującej szanse edukacyjne, przyczyniającej się do pomniejszania deprivacji społecznej,
- wprowadzenie autorskich programów profilaktycznych i terapeutycznych, programów autorskich realizowanego ze środków UE,
- rozpoczęcie terapii rodzin, utworzenie klubu rodzica, organizowanie pikników dla rodziców, spotkania z ojcami (co dwa miesiące przez dwa dni),
- włączanie się wychowanków w życie społeczności lokalnej, prowadzenie warsztatów dramy dla środowiska lokalnego, nawiązanie współpracy z pracownią ceramiczną, podjęcie współpracy z teatrem, włączenie wychowanków do prac społecznych na rzecz stadniny koni, sprzątanie kościoła parafialnego,
- utworzenie wolontariatu,
- utworzenie uczniowskiego pogotowia technicznego,
- kurs udzielania pierwszej pomocy przed medycznej,
- nauka gry na bębnach,
- kurs pływania,
- utworzenie zespołu muzycznego *Postęp*, nagranie 3 utworów, które promuje lokalna TV.
- uczestnictwo wychowanków w szerokiej gamie zajęć pozalekcyjnych – harcerstwo, teatrzyk, udział w imprezach rękodzielniczych, artystycznych, integracyjnych, sportowych, plastycznych, społecznej akcji sprzątania cmentarza.

3. Sukcesy wychowanków

Wysokie miejsca w konkursach:

- konkursach recytatorskich, plastycznych, przeglądach zespołów artystycznych, realizacja projektów teatralnych, w przeglądach teatrów profilaktycznych,
- w konkursie w kategorii „film”, filmem „*ucieczka na Bornholm*”,
- konkursach mam talent i to jaki...,
- masowy udział w konkursie *siłacze MOS*,
- w ogólnopolskich konkursach wiedzy o bitwie pod grunwaldem, wiedzy o II wojnie światowej, szkolnym konkursie ortograficznym, sukcesy w konkursach matematycznych, ekologicznych,
- występ na festiwalu piosenki religijnej,
- I miejsce w wojewódzkim turnieju gastronomicznym,
- udział w IV konkursie *choinka ratuszowa* pod patronatem burmistrza miasta,
- udział w I etapie *szkółki orląt*,
- udział młodzieży w realizowanych projektach - zajęcie nagrodzonych miejsc w konkursach w ramach kampanii *trzeźwy umysł realizowanie projektów czas na szansę dla nas, bezpieczna szkoła, szkoły dla ekorozwoju*,
- osiągnięcia wychowanków w zawodach i konkursach poza placówką, np. powiatowa liga strzelecka, konkury plastyczne, wychowankowie zinwentaryzowali osobliwości przyrodnicze, należące do nas terenu leśnego, opisali je w wydany przewodniku, wytyczyli i objęli stałą opieką ścieżkę dydaktyczno-spacerową.

Sukcesy sportowe:

- sukcesy sportowe wychowanków – pomimo braku sali gimnastycznej,
- liczne sukcesy w zawodach sportowych, turystycznych, rowerowych, udział i zdobywanie nagród w między ośrodkowych konkursach, zawodach,
- organizacja turniejów, imprez sportowych, festynów integracyjnych dla placówek socjoterapeutycznych, wychowawczych i domów dziecka, organizacja imprez sportowych z udziałem środowiska lokalnego, wspólnie z PTTK organizacja corocznie jednego rajdu,

- tytuł mistrza warszawskiej Ligii piłki nożnej ośrodków wychowawczych, socjoterapeutycznych i domów dziecka,
- turystyka rowerowa,
- udział w 15-kilometrowym pomorskim biegu niepodległości w 91. rocznicę odzyskania państwowości polskiej, na terenie centralnego poligonu sił powietrznych w Ustce,
- udział w turniejach – halowej piłki nożnej, piłki siatkowej, turnieju unihokeja turnieju piłkarskiego – rywalizacja w duchu zasad Fair Play, streetball – I miejsce, mistrzostwo polski w kickboxingu, i miejsce w ogólnopolskim rajdzie MOW „Sudety 2010” o puchar polski, I. i III. miejsce w zawodach wędkarskich,
- utworzenie drużyny piłkarskiej, utworzenie drużyny zapaśniczej (trenerem jest wychowawca ośrodka),
- czołowe lokaty w konkursach na najaktywniejszą turystycznie szkołę w mieście.

Sukcesy szkolne:

- realizacja obowiązku szkolnego, wzrost frekwencji uczniów, (w niektórych ośrodkach prawie połowa uczniów wykazała się frekwencją powyżej 90%),
- wysokie średnie ocen, wysoki wskaźnik uczniów mających średnią powyżej 4,0; dostanie się do liceum, pozyskiwanie pozytywnych ocen, pierwsze świadectwo z czerwonym paskiem, wysoki wskaźnik dobrych ocen ze sprawowania,
- wysoki wskaźnik, ukończenia szkoły, ukończenie gimnazjum przez wychowanków, którzy w szkole masowej nie realizowali obowiązku szkolnego, ukończenie szkoły podstawowej pomimo dużego opóźnienia szkolnego,
- wysoki wskaźnik promocji do następnej klasy, wzrost liczby wychowanków otrzymujących promocję do następnej klasy, umożliwienie promocji śródrocznej wychowanków,
- przeniesienia uczniów do szkół masowych,
- pomyślna kariera szkolna - zdobycie zawodu, kontynuacja nauki przez wychowanków po opuszczeniu placówki, w miejscu zamieszkania, w szkole ponadgimnazjalnej, w szkołach zawodowych i liceach ogólnokształcących, ukończone studia.

4. Sukcesy wychowawcze kadry pedagogicznej:

- bieżące indywidualne dokonania wychowanków ujęte w celach pobytu i indywidualnych programach terapeutyczno-wychowawczych,
- ukończenie programu terapeutycznego - utrzymywanie abstynencji i systematyczne kontakty się z kadrą ośrodka,
- utrzymanie abstynencji tytoniowej i alkoholowej,
- indywidualne sukcesy wychowanków na różnych płaszczyznach,
- zmiana postanowienia sądu dotycząca zmiana środowiska wychowawczego - powrót wychowanków do szkoły ogólnodostępnej,
- realizacja obowiązku szkolnego przez wychowanków, postępy edukacyjne, wysoka frekwencja wychowanków, w szkole i w ośrodku, systematyczne uczestniczenie w zajęciach lekcyjnych, zmniejszenie absencji wychowanków na zajęciach lekcyjnych, wysoka frekwencja wychowanków w szkołach ogólnodostępnych,
- zwiększenie motywacji do nauki, zdobywania wiedzy i pokonywania niepowodzeń w procesie dalszej nauki, zmiana nastawienia do dalszego kształcenia, ponowne wdrożenie wychowanków do obowiązku szkolnego i systematycznej pracy,
- zwiększenie motywacji do działania, do realizacji marzeń,
- trafniejsze, lepsze określanie przez wychowanków celów i planów życiowych,
- zwiększenie aktywności i inicjatywy wychowanków na zajęciach lekcyjnych i wychowawczych rozbudzenie zainteresowań, aktywne spędzanie wolnego czasu, udział w zajęciach pozalekcyjnych, udział w kołkach zainteresowań, w konkursach, imprezach organizowanych na terenie placówki i poza nią, udział w akcjach społecznych, uroczystościach, imprezach, reprezentowanie placówki na zewnątrz, pozytywna integracja ze środowiskiem lokalnym,
- dobra adaptacja i samopoczucie wychowanków w placówce, odwiedzanie placówki przez dorosłych wychowanków, pozytywna opinia wychowanków o placówce (ankieta), dobrowolne pozostanie w placówce wychowanków pełnoletnich do końca nauki w gimnazjum, stworzenie atmosfery, w której podopieczni czują się bezpiecznie, otwierają się opowiadając o swoich problemach, prosząc o pomoc,
- utożsamianie się wychowanków z placówką, integracja grupy,

- poprawa relacji rówieśniczych, nawiązywanie zdrowych kontaktów koleżeńskich, poprawa zachowania wychowanków w relacjach z rówieśnikami i dorosłymi, zmiana zachowania i postaw na zgodne z obowiązującymi normami życia społecznego,
- wzrost umiejętności dialogu, zachowań asertywnych, uwewnętrznienie form grzecznościowych,
- pozytywne zmiany postaw społecznych wychowanków, postawy prospołeczne,
- lepsza umiejętność radzenia sobie w trudnych sytuacjach,
- zmniejszenie poziomu agresji u wychowanków, autoagresji i zachowań negatywnych, wyeliminowanie zachowań agresywnych wobec ludności miejscowej,
- systematyczne zmniejszanie się lub brak interwencji policji w ośrodku,
- zminimalizowanie interwencji służb pomocowych, brak przypadków nadzwyczajnych w formie pobić, wymuszeń, mniejsza ilość dokonywanych czynów karalnych, zmniejszanie się liczby zniszczeń,
- dobra opinia w środowisku lokalnym, pozytywny odbiór przez lokalne środowisko, pozytywna zmiana wizerunku w środowisku lokalnym, stała i owocna współpraca,
- znaczne zmniejszenie liczby ucieczek z ośrodka w stosunku do roku ubiegłego, wzrost liczby terminowych powrotów z przepustek,
- zmniejszenie liczby prób samobójczych, samookaleczeń,
- zwiększenie samorządności wychowanków,
- zwiększenie samodzielności i sprawczości wychowanków w trosce o ład, porządek i higienę osobistą,
- dobre przystosowanie po wyjściu z ośrodka – podjęcie dalszej nauki w szkołach ponad gimnazjalnych, w zasadniczych szkołach zawodowych, liceum, technikum, 80% wychowanków powraca do środowiska i dobrze sobie radzi, funkcjonowanie bez większych problemów, założone własne rodziny, poprawne funkcjonowanie wychowanka w społeczeństwie,
- nawiązanie współpracy z rodzicami, efektywna współpraca z rodzicami, poprawa relacji wewnątrzrodzinnych, poprawa relacji wychowanków z rodzicami, odnowienie więzi ojca z synem, poprawa funkcjonowania wychowanków w domach rodzinnych.

V. Problemy wychowanków

1. Problemy emocjonalne

Problemy emocjonalne	% placówek zgłaszających problem
łatwość powstawania silnych emocji, gwałtowne, niekontrolowane wybuchy złości i gniewu	67
labilność, chwiejność emocjonalna, zmienność, huśtawki nastrojów, trudności w radzeniu sobie z emocjami deprywacja potrzeb – miłości, przynależności, akceptacji, potrzeby bezpieczeństwa, brak akceptacji i miłości rodziców, zaburzenia więzi, zaburzony obraz własnej osoby, negatywny obraz samego siebie, zaniżona samoocena, brak wiary we własne siły i możliwości, niepewność, bierność, uprzedzenia, kompleksy	38
impulsywność, brak kontroli emocji, nerwowość, drażliwość, silne pobudzenie emocjonalne	36
zamknięcie w sobie, izolowanie się od grupy, wycofanie, skrytość, nieśmiałość trudności w kontaktach z innymi, w nawiązywaniu prawidłowych relacji, problemy z komunikacją interpersonalną, nieumiejętność rozwiązywania konfliktów trudności z nauką i koncentracją	31
lęki, zaburzenia lękowe, lęki nocne, trudności w zasypianiu, wzmożone napięcie, wzmożony niepokój, autoagresja, samookaleczenie, myśli samobójcze, próby samobójcze, zaburzenia odżywiania, zachowania opozycyjno-buntownicze	24
zniekształcony ogląd rzeczywistości, brak samokrytycyzmu, sztywność ról i mechanizmów reagowania, odczuwania, myślenia i zachowania	20
depresje zaburzenia nerwicowe, tiki, moczenie nocne, fobia szkolna	18
INNE: niski poziom empatii, sptyczenie emocji, silne przykre uczucia: smutek, żal, wstyd, gniew, złość, poczucie odrzucenia i krzywdy, poczucie osamotnienia, bezradności, poczucie winy, tęsknota za domem rodzinnym, trudności w adaptacji w nowym środowisku brak odpowiedzialności za własne decyzje, brak skłonności do refleksji lub przewidywania zdarzeń	mniej niż 10%

2. Problemy wychowawcze

Problemy wychowawcze	% placówek zgłaszających problem
łamanie norm, zasad i regulaminów placówki i społeczności, norm obowiązujących w grupie, niedotrzymywanie słowa	80
arogancja, wulgarne słownictwo, prymitywizm, agresja, słowna i fizyczna, złość i agresja przy pojawiających się trudnościach, przy stawianiu granic, podwyższone poczucie bezkarności i samowoli	34
nieposłuszeństwo, ignorowanie poleceń, postawa buntu, brak motywacji do zmian	31
popadanie w konflikty – z rówieśnikami, nauczycielami i rodzicami	20
zróżnicowany poziom niedostosowania społecznego, przynależność do różnych subkultur – „drugie życie” ośrodka, zachowania podkulturowe, fascynacja subkulturą przestępczą, konflikty z prawem, przestępczość, zastraszanie	18
nikotynizm, zażywanie środków psychoaktywnych, uzależnienia, spożywanie alkoholu	15
brak utrwalonych nawyków higienicznych i wpojonych norm moralnych, brak kultury osobistej	
niska motywacja do nauki	

3. Problemy w kontaktach z rówieśnikami

Problemy w kontaktach z rówieśnikami	% placówek zgłaszających problem
agresja słowna, fizyczna, wulgaryzmy prowokowanie konfliktów, brak umiejętności rozwiązywania konfliktów	73
nadpobudliwość, wybuchowość, znęcanie psychiczne i fizyczne, pobicia, bójki, stosowanie i doświadczenie przemocy, wymuszenia, wyłudzenia, groźby, prowokacje, kradzieże, zabór mienia	42
brak umiejętności współpracy w grupie małe umiejętności społeczne - zaburzona komunikacja, nieumiejętność werbalizacji potrzeb, niski poziom asertywności	
trudności w nawiązaniu pozytywnych relacji rówieśniczych, brak umiejętności wchodzenia w koleżeńskie relacje, zaburzona umiejętność prawidłowego nawiązywania i podtrzymywania więzi – pomiędzy rówieśnikami, płytkie relacje interpersonalne	22

przemoc rówieśnicza	20
niski poziom empatii, chłód emocjonalny w kontaktach z innymi brak tolerancji, respektowania potrzeb innych, wysoki poziom egocentryzmu	18
chęć dominowania, akcentowanie swojej przewagi z pozycji siły i zastraszania, chęć imponowania młodzieży zdemoralizowanej, uleganie negatywnym wpływom środowiska rówieśniczego, przejmowanie negatywnych wzorców w poszukiwaniu akceptacji uprzedzenia i nieufność, wrogość, lęk, nieśmiałość, unikanie kontaktu, wycofanie, zagubienie, nadmierne izolowanie się, osamotnienie, brak kolegów zbyt uległość, wchodzenie w rolę kozła ofiarnego	16

4. Problemy w nauce, szkolne

Problemy w nauce, szkolne	% placówek zgłaszających problem
duże, pogłębiające się zaległości w nauce sięgające niekiedy wczesnych klas szkoły podstawowej, braki edukacyjne, wieloletnie opóźnienia w realizacji obowiązku szkolnego	85
niska motywacja do nauki szkolnej i wysiłku intelektualnego oraz zdobywania wykształcenia, brak zainteresowania nauką, słabo rozbudzone potrzeby poznawcze, brak umiejętności samodzielnej nauki, niesystematyczność brak nawyku uczenia się, wdrożenia do wysiłku, prowadzenia zeszytu, obrabiania prac domowych	47
obniżone możliwości intelektualne, inteligencja poniżej przeciętnej	23
unikanie obowiązków szkolnych, lekceważący stosunek do obowiązków, szkolnych, wagary, niska frekwencja, opuszczanie pojedynczych lekcji, brak punktualności, aktywności na lekcjach, nieumiejętność systematycznej pracy brak sprecyzowanych celów edukacyjnych	20
niski zasób wiedzy ogólnej, wiadomości i umiejętności, trudności w zrozumieniu i opanowaniu materiału, ubogi zasób słów, nieumiejętność czytania, liczenia niskie tempo czytania, trudności z czytaniem, czytanie bez zrozumienia, trudności z pisanem, nieznanostwo liter, zaburzenia funkcji percepcyjno - -motorycznej, trudności w koncentracji w zapamiętywaniu materiału, wady wymowy	14

fobie szkolne niska samoocena, lęk przed niepowodzeniami zły dobór szkoły w stosunku do możliwości	
--	--

5. Problemy zdrowotne

Problemy zdrowotne	Liczba wychowanków
choroba psychiczna	64
moczenie się/zanieczyszczanie się	73
choroba przewlekła	56
po próbach samobójczych	55
z deformacjami ciała, oszpeceniami	9
niepełnosprawność ruchowa	3
inne	409
Razem	669

Inne problemy zdrowotne wychowanków MOS

Inne problemy zdrowotne	% placówek zgłaszających problem
wieloletnie zaniedbania stomatologiczne, głęboka próchnica i brak zębów, ortodoncja	100
problemy gastryczne	87
okulistyczne - niedowidzenie, nieujawnione wcześniej wady wzroku	76
alergia, astma	44
wzmożona pobudliwość i impulsywność	36
laryngologiczne – wady słuchu, niedosłuch	35
dermatologiczne: łuszczyca, świerzb, choroby zakaźne przywiezione z domu rodzinnego	33
ortopedyczne: skrzywienia kręgosłupa, wady postawy, głęboka skolioza	
zaburzenia zachowania i emocji, konieczność przyjmowania leków psychotropowych, brak higieny i nawyków higienicznych	
problemy neurologiczne, epilepsja, nadpobudliwość	27
niska odporność organizmu, częste infekcje górnych dróg oddechowych	25

niedożywienie, brak nawyków zdrowego żywienia	
uzależnienia, kontakt ze środkami psychoaktywnymi, uzależnienia, nałogowe palenie papierosów długotrwałe zażywanie leków	20
choroby psychiczne, leczenie psychiatryczne i neurologiczne – pobyty w szpitalach psychiatrycznych, opieka poradni zdrowia psychicznego osoby po próbach samobójczych, autoagresja, stany depresyjne stany lękowe, skutki doznawanej przemocy	18
	3
zaburzenia nerwicowe, fobia szkolna, moczenie nocne nerwica układu wegetatywnego, problemy urologiczne endokrynologiczne (niskorosłość) wady wymowy infekcje górnych dróg oddechowych – przeziębienia, grypy problemy ginekologiczne	
Inne problemy zdrowotne: kardiologiczne - wady serca, nadciśnienie, nadwaga angiologiczne (choroby naczyń krwionośnych i limfatyczne) Zespół Tourette-a drobne urazy, złamania, zwichnięcia kończyn dolnych, stłuczenia; poparzenia znacznej części ciała, WZW typu B, bóle głowy, brzucha	poniżej 7%

Powyższe zestawienie pokazuje, że prawie 30% wychowanków MOS ma poważne problemy zdrowotne. Dominują problemy psychiczne i emocjonalne oraz choroby przewlekłe. Ponadto we wszystkich lub prawie wszystkich badanych placówkach występują u wychowanków wieloletnie zaniedbania stomatologiczne takie jak głęboka próchnica, brak zębów, potrzeba działań ortodontycznych. Także problemy gastryczne oraz okulistyczne - niedowidzenie, nieujawnione wcześniej wady wzroku. Prawie połowa ośrodków ma pod swoją opieką dzieci z astmą i problemami alergicznymi. Około 40% placówek ma wychowanków ze wzmożoną pobudliwością i impulsywnością, z problemami laryngologicznymi – wadami słuchu, niedosłuchem, dermatologicznymi takimi jak łuszczyca, świerzp oraz choroby zakaźne przywiezione z domu rodzinnego, skrzywienia kręgosłupa, wady postawy, głęboką skolioza, a także zaburzenia zachowania i emocji.

W wielu przypadkach wychowawcy borykają się także z brak higieny i nawyków higienicznych u wychowanków. Dużym problemem dla wielu ośrodków jest konieczność podawania leków psychotropowych swoim wychowankom.

Liczba wychowanków wymagających dodatkowej stałej opieki specjalistycznej, w roku szkolnym 2009/2010.

Liczba wychowanków wymagających dodatkowej stałej opieki specjalistycznej	liczba wychowanków	%
stałej opieki psychologa	1 631	67%
psychoterapii	628	26%
konsultacji psychiatrycznych	419	17%
regularnego podawania leków	366	15%
hospitalizacji	127	5%
innych specjalistycznych konsultacji lekarskich	1 046	43%
stałych zabiegów pielęgnacyjnych	43	2%
Inne	557	23%
Razem	4 607	-

W związku z różnorodnymi problemami zdrowotnym, w roku szkolnym 2009/2010 aż **4 607** wychowanków MOS potrzebowało dodatkowej specjalistycznej opieki zarówno pielęgnarskiej, lekarskiej jak i psychologicznej i psychiatrycznej. Stałej opieki psychologa, psychoterapii oraz konsultacji psychiatrycznych wymagało **2 678** wychowanków. Innych specjalistycznych konsultacji potrzebowało ponad **1 000** wychowanków, natomiast regularnego podawania leków i stałych zabiegów pielęgnacyjnych potrzebowało ponad 400. wychowanków.

Większość ośrodków niechętnie przyjmuje do siebie wychowanków przewlekle chorych oraz wymagających opieki psychiatrycznej, pielęgnacyjnej lub konieczności podawania leków, twierdząc, że ich placówki nie są przygotowane do tego by zapewnić dziecku potrzebną opiekę. Ośrodki wskazują na brak warunków oraz odpowiedniego zaplecza medycznego (specjalistycznego).

Głównym utrudnieniem w opiece nad chorymi wychowankami, zgłaszanym przez ośrodki są:

- utrudniony dostęp do specjalistów, głównie psychiatrów (zbyt duża odległość lub zbyt mała liczba specjalistów),
- brak stałej opieki pielęgniarskiej w ośrodku,
- brak dostatecznej diagnozy lekarskiej, pełnej dokumentacji medycznej,
- trudności w pozyskaniu środków na lekarstwa,
- zbyt mała liczba (brak) zatrudnionych lekarzy, lekarzy psychiatrów i pielęgniarek w ośrodkach,
- zbyt mała liczba zatrudnionych specjalistów psychologów, psychoterapeutów i socjoterapeutów.

6. Problemy rodzinne

uzależnienia rodziców - alkoholizm rodziców, narkomania, hazard	65%
zaburzona struktura rodziny, rodziny, niepełne, rozbite, zrekonstruowane, rodziny zastępcze, rozwód rodziców/separacja rodziców, rozpad rodziny, relacje z nowymi partnerami rodziców	53%
przemoc w rodzinie – awantury, konflikty rodzinne	42%
trudna sytuacja mieszkaniowa, brak zameldowania stałego, bezrobocie	38%
niezaradność rodziców, niewydolność, nieporadność wychowawcza, brak umiejętności wychowawczych, brak właściwych wzorców wychowawczych, ubóstwo, bieda, bardzo ciężka, sytuacja materialna rodziny	22%
patologie w rodzinie, środowisko kryminogenne, pobyty rodziców w zakładach karnych niewłaściwa komunikacja, brak zrozumienia oraz oparcia i zainteresowania ze strony rodziny, brak kontaktu ze strony bliskich, brak akceptacji przez rodziców, brak więzi emocjonalnej, słaby kontakt emocjonalny, zerwane więzi, poczucie opuszczenia i pozostawienia, osamotnienie	18%
brak opieki, zaniedbywanie opiekuńcze, niedostateczny nadzór ze strony rodziców, nieobecność rodziców, wyjazdy rodziców za granicę, nieregulowana sytuacja rodzinna, porzucenie dzieci zaburzone relacje rodzinne – lęk, zachwiane poczucie bezpieczeństwa deprywacja potrzeb emocjonalnych i biologicznych konflikty z rodzicami, ucieczki z domu niekonsekwencja, brak stawiania granic przez rodzica, niespójność postaw rodzicielskich i oddziaływań wychowawczych, brak zasad w rodzinie,	poniżej 10%

nadopiekuńczość, zbyt silna lub zbyt słaba więź emocjonalna, lekceważenie autorytetu rodziców zbyt silna normatywność rodziców choroba lub śmierć członka rodziny	
--	--

7. Wcześniejsze traumy wychowanków

przemoc w rodzinie, dzieci - ofiary przemocy, czy świadkowie przemocy rodzinnej, agresji i bójek	93%
śmierć bliskich osób, śmierć członka rodziny, śmierć rodziców lub rodzica	71%
maltretowanie, znęcanie się fizyczne i psychiczne przez rodziców molestowanie seksualne, nadużycia, gwałt, wykorzystywanie seksualne przemoc seksualna, bycie świadkiem współżycia seksualnego osoby bliskiej z osobą obcą	62%
uzależnienia rodziców, alkoholizm, narkomania, prostytutka	56%
rozwód rodziców, niepełne rodziny, konkubinaty, rozpad rodziny	36%
konieczność rozstania z rodzicami, opuszczenia domów rodzinnych, umieszczenie w domu dziecka, rodzinie zastępczej częste zmiany placówek traumy wynikające z przebywania w środowisku o dużym wskaźniku demoralizacji, patologia rodzinna, konflikty z prawem, izolacja więzienna członka rodziny	29%
dziecko świadek morderstwa dziecko świadkiem śmierci bliskich, nagła śmierć matki, ojca. śmierć rodzeństwa, próby samobójcze członków rodziny, samobójcza śmierć rodziców, członka rodziny, tragiczna śmierć członka rodziny, tragiczna śmierć matki, morderstwo matki	20%
duże zaniedbania opiekuńcze i wychowawcze ze strony rodziców odrzuconie przez rodzinę, zaniedbywanie, brak zainteresowania ze strony rodziców lub opiekunów odrzucona miłość, deprivacja więzi, niestabilna sytuacja rodzinna	18%,
wielokrotne porzucenie przez rodziców naturalnych, adopcyjnych, rozwiązanie rodziny zastępczej, rozdzielenie rodzeństwa, choroba w domu – choroba przewlekła matki, ciężka choroba rodzica, choroby psychiczne rodziców, brak rodziny, brak rodziców, brak opiekuna prawnego, opieki zastępczej, brak adresu zameldowania, bezdomność, wypadki zagrażające życiu, urazy psychiczne przeżyte w innych ośrodkach - gwałt przez kolegów w MOW	poniżej 16 %

VI. Problemy nauczycieli i wychowawców w kontaktach z wychowankami

Problemy wychowawców w kontaktach z wychowankami

Problemy wychowawców w kontaktach z wychowankami	% placówek zgłaszających problem
ignorowanie, odmowa, opozycja wobec wymagań, oczekiwań poleceń, lekceważenie i niechęć do wywiązywania się ze swoich obowiązków, odmowa pracy na lekcji oraz aktywnego uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych	58%
brak respektowania umów norm i zasad obowiązujących w ośrodku, negacja norm i zasad społecznych	55%
agresja słowna obelgi pod adresem dorosłych, obrażanie, znieważenia, wulgaryzmy, groźby	53%,
brak dystansu, skracanie dystansu w stosunku do nauczycieli, wychowawców, trudności z utrzymaniem granic, reagowanie złością i agresją w sytuacji stawiania granic	25%
brak szacunku, lekceważący, arogancki stosunek do osób dorosłych	
wrogość do dorosłych, niechęć wobec nauczycieli i wychowawców, traktowanie ich jak przeciwników, lęk, brak zaufania, wynikający z wcześniejszych kontaktów z dorosłymi	18%
słabo rozwinięte umiejętności słuchania, wypowiedania się, negocjowania, nieprawidłowe odczytywanie komunikacji niewerbalnej (jako atak lub lekceważenie)	
bunt, oporowanie, nieposłuszeństwo, krnąbrność, niesubordynacja, utrudnianie prowadzenia zajęć	
konflikty z kolegami oraz nieumiejętność ich rozwiązywania, okłamywanie, manipulowanie informacjami, faktami	
brak motywacji do działania, bierność, wycofanie odrzucanie, nieuznawanie autorytetów, brak osoby znaczącej	14%

Szczególnie trudne zachowania problemowe wychowanków

Zachowania problemowe	% placówek zgłaszających problem
palenie papierosów	91%
agresja fizyczna, pobicia, zaczepianie, straszenie pobiciem, dewastacja mienia	76%
znęcanie się psychiczne	74%
znęcanie się fizyczne	67%
picie alkoholu	66%
zażywanie narkotyków i innych środków zmieniających	62%

świadomość	
agresja słowna - ubliżanie pracownikom ośrodka, wyzywanie, wulgarny język	66%
samookaleczenia, samouszkodzenia, autoagresja	18%
myśli, próby samobójcze, depresja	14%
molestowanie seksualne	12%
INNE: gwałt, wczesna inicjacja seksualna, ataki szału, furii w przypadku wychowanków z zaburzeniami psychicznymi, cyberprzemoc, brak kultury osobistej, prymitywizm, negatywizm szkolny, brak nawyków higieniczno-porządkowych, tatuaże	Poniżej 10%

3. Liczba i powód interwencji Policji i Pogotowia ratunkowego

W roku szkolnym 2009/2010, w Młodzieżowych Ośrodkach Socjoterapii

1. Policja interweniowała **322** razy.
2. Pogotowie Ratunkowe było wzywane **266** razy.

Interwencje policji

Powód interwencji policji	% placówek zgłaszających problem
przemoc fizyczna i psychiczna	31
pobicia, znęcanie się nad innymi wychowankami, bójki, groźby karalne	29
kradzieże, wymuszenia	20
podejrzanie zażywania i rozprowadzania lub posiadania narkotyków, ucieczki, oddalenia od ośrodka, dowieszenie nieletniego z ucieczki, groźby wobec nauczycieli i wychowawców, znieważenie, agresywne zachowanie wobec wychowawcy/ nauczyciela, zagrożenie zdrowia, życia i bezpieczeństwa wychowanków i kadry	16
zachowania agresywne, ataki agresji, podejrzenie lub stan nietrzeźwości wychowanków	13
dewastacja, zniszczenia mienia placówki	9
Inne: wyjaśnienia konfliktu między wychowankami, udzielanie asysty, dowóz do szpitala psychiatrycznego, interwencja firmy ochroniarskiej w związku z osobami zakłócającymi ciszę nocną na terenie ogrodu	Pojedyncze przypadki

Interwencje pogotowia ratunkowego

Powód interwencji pogotowia ratunkowego	% placówek zgłaszających problem
pobicia, bójki, przemoc między rówieśnicza	31
próby samobójcze, zażycie leków, zachowania autoagresywne, samookaleczenie urazy - złamania ręki, stłuczenia, zwichnięcia, skręcenia nogi, upadek z roweru, krwotok z nosa, uraz kończyn nabyty podczas ucieczki z placówki, uszkodzenie nożem palca, usunięcie ciała obcego z nogi wychowanka, oparzenia ból różnego rodzaju – intensywne bóle w klatce piersiowej, silny ból brzucha, nerek i inne	22
spożycie środków psychotropowych, alkohol, dopalaczy, podejrzenie o bycie pod wpływem środków odurzających, alkoholu	16
INNE: atak szału, zagrożenie bezpieczeństwa i zdrowia, nagłe zachorowanie, złe samopoczucie, zatrucia pokarmowe, stan zapalny wyrostka robaczkowego, omdlenie, zasłabnięcie, atak epilepsji, wysoka gorączka, zachorowanie na gripę, przeziębienia	Poniżej 10%

4. Niepowodzenia wychowawcze:

- rezygnacja wychowanka ze współpracy uniemożliwiająca udzielenie konstruktywnej pomocy, rezygnacja z terapii, przed zakończeniem procesu terapeutycznego, konieczność rozwiązania umowy o współpracę,
- każdy wniosek o zmianę środka wychowawczego w związku z wyczerpaniem możliwości oddziaływania na wychowanka, (zakład poprawczy, zamiana na MOW, sprawy karne wychowanków, konieczność umieszczenia wychowanków w schronisku dla nieletnich),
- konieczność przeniesienia w trybie wychowawczym, statutowe karne przeniesienia do innych placówek,
- nieskuteczne oddziaływania socjoterapeutyczne i wychowawcze wobec wychowanków wykazujących wysoki stopień demoralizacji, trudności w pracy z wychowankami niewłaściwie skierowanymi (zbyt wysoka demoralizacja, wychowankowie, którzy byli już kilkakrotnie podopiecznymi już innych ośrodków), zbyt powolne zmiany u młodzieży wysokiego ryzyka),

- dość duża rotacja wychowanków, krótkotrwały okres oddziaływań, mało efektywny wobec wychowanków przyjmowanych do klas III,
- nieumiejętność pracy z wychowankami z zaburzeniami psychicznymi,
- przerwanie przez wychowanka nauki, trudności w zmotywowaniu wychowanków do nauki, niechęć wychowanków do kontynuowania nauki po ukończeniu 18 roku życia
- absencja szkolna, brak promocji wychowanków do klasy programowo wyższej,
- każda ucieczka wychowanka z ośrodka, zbyt duża ilość ucieczek, krótkoterminowe oddalenia wychowanków z terenu placówki, niepowroty wynikające z przyczyn ekonomicznych i dalekiej odległości placówki od domu rodzinnego,
- konflikty z prawem w czasie wolnym poza ośrodkiem oraz na terenie MOS kradzieże popełnianie przez wychowanków czynów karalnych,
- nie respektowanie zasad życia społecznego po opuszczeniu placówki lub w czasie urlopowania,
- niszczenie mienia i sprzętu w ośrodku, brak dobrze rozwiniętego poczucia odpowiedzialności za mienie własne i ośrodka,
- zachowania agresywne, wulgarne, agresja słowna i fizyczna wśród wychowanków, przemoc starszych wychowanków wobec młodszych,
- palenie papierosów, niska efektywność zmiany postaw wychowanków wobec uzależnienia nikotynowego, używanie przez wychowanków środków psychoaktywnych,
- problemy adaptacyjne wychowanków,
- samookaleczenia,
- problemy ze zdrowiem wychowanków,
- brak zadawalającej współpracy z rodzicami wychowanków,
- odmowa, brak chęci współpracy ze strony rodziców - co skutkuje także pogorszeniem funkcjonowania wychowanków, brak wsparcia i zainteresowania dzieckiem ze strony rodziców,
- niski stopień zaangażowania rodziców w proces wychowawczy i terapeutyczny wychowanków,
- brak skutecznej formy pomocy rodzinom zastępczym i adopcyjnym.

Liczba uczniów, którzy przegrali naukę w roku szkolnym 2009/10 w poszczególnych typach szkół

Typ szkoły	Liczba uczniów
S.P.	162
Gimnazjum	859
Z.S.Z.	29
Liceum profilowane	22
RAZEM	1072

Główne powody przerywania nauki przez wychowanków MOS w roku szkolnym 2009/10

Powód przerywania nauki	Liczba uczniów
nie otrzymali promocji	182
z powodu ucieczki	265
z powodu choroby	30
skreślonych z listy wychowanków	595
RAZEM	1072

VII. Kadra MOS**1. Wiek kadry psychologiczno-pedagogicznej pracującej w MOS**

Lp.	Wiek kadry	Liczba osób w %
1	20 – 25 lat	3
2	26 – 30 lat	21
3	31 – 35 lat	20
4.	36 – 40 lat	17
4	41 – 50 lat	26
5	51 lat i więcej	13
	RAZEM	100

2. Staż pracy kadry psychologiczno-pedagogicznej pracującej w MOS

	Staż pracy w MOS	Liczba osób w %
1.	0 – 1 lat	18
2.	2 – 5 lat	43
3.	6 – 10 lat	14
4.	11 – 15 lat	9
5.	16 – 20 lat	6
6.	21 lat i więcej	10
	RAZEM	100

3. Liczba specjalistów zatrudnionych w ośrodkach

Lp.	Specjaliści	Liczba zatrudnionych	Uwagi
1	wychowawcy	555	
2	psychologowie	106	w tym 14. lub 20. w jednym ośrodku
3	pedagodzy	55	w 2 ośrodkach nie mają ani jednego pedagoga
4	socjoterapeuci	114	w jednym ośrodku jest 43, 17 lub 10 a w 14 ośrodkach nie ma wcale
5	pielęgniarki	27	W 26. MOS-ach jest po jednej pielęgniarce, 1 MOS ma dwie pielęgniarki, w 18. MOS-ach nie ma ani jednej pielęgniarki
6	lekarze	6	tylko 6 ośrodków ma zatrudnionego lekarza

W 45. badanych placówkach MOS, w roku 2009/2010, zatrudnionych było **853**. specjalistów, w tym **555**. wychowawców, **114**. socjoterapeutów oraz **106**. psychologów, **55**. pedagogów, **27**. pielęgniarek i **6**. lekarzy.

Okazuje się, że w placówkach socjoterapeutycznych zatrudnienie socjoterapeutów jest bardzo nierównomierne, w jednym ośrodku jest ich 43., 17. lub 10., natomiast w **czternastu** ośrodkach nie ma ich wcale. Także zatrudnienie psychologów jest nierównomierne - są ośrodki, w których zatrudnionych jest 14. a nawet 20. psychologów, w innych **nie ma ani jednego**. W dwóch ośrodkach brakuje pedagogów, a w **osiemnastu** ośrodkach brakuje pielęgniarek. Tylko **w sześciu** ośrodkach zatrudniony jest lekarz.

Liczba zatrudnionych specjalistów w poszczególnych ośrodkach jest niewystarczająca.

VIII. Pomoc i wsparcie dla kadry psychologiczno-pedagogicznej

1. Dostępna pomoc i wsparcie dla kadry pedagogicznej

Rodzaj pomocy	Liczba ośrodków	%
Grupa wsparcia	17	38
Superwizja	12	27
Couching	11	24
Grupa Balinta	5	11

Dostępna pomoc i wsparcie na terenie ośrodka

Rodzaj pomocy	Bardzo dobra
pomoc koleżeńska	58%
możliwość konsultacji i dyskusji	53%
możliwości rozwoju osobistego i zawodowego pomoc w rozwiązywaniu trudnych sytuacji	49%
wsparcie emocjonalne w trudnych chwilach	47%
wsparcie i uznanie dyrektora	44%
dostęp do literatury fachowej	16%
dostęp do specjalistów z zewnątrz	9%

Pomoc i wsparcie dla kadry pedagogicznej na terenie MOS jest niewielka. W większości badanych placówek kadra psychologiczno-pedagogiczna nie otrzymuje odpowiedniej pomocy w rozwiązywaniu bieżących problemów wychowanków, odreagowaniu napięć czy możliwości przedyskutowania pojawiających się wątpliwości.

Niecałe 40% badanych ośrodków korzysta z grupy wsparcia a jeszcze mniej, bo tylko 27% z superwizji. Jedynie 5 ośrodków ma możliwość przyjrzenia się swojej relacji z wychowankiem lub z innymi członkami grona pedagogicznego poprzez pracę w Grupach Balinta. To oznacza, że praca terapeutyczna i wychowawcza w ośrodkach nie jest na bieżąco monitorowana ani poddana regularnej superwizji.

Tylko w połowie badanych ośrodków kadra psychologiczno-pedagogiczna ma możliwość konsultacji i dyskusji oraz uzyskuje pomoc w rozwiązywaniu trudnych sytuacji na terenie ośrodka. Najczęściej korzysta z pomocy koleżeńskiej. Wsparcie emocjonalne w trudnych chwilach uzyskuje w 47% ośrodkach, natomiast wsparcie i uznanie dyrektora kadra otrzymuje tylko w 44% ośrodków.

Bardzo słaby jest dostęp do literatury fachowej, tylko 16% ośrodków jest zadowolonych z możliwości w tym zakresie. Dostęp do specjalistów z zewnątrz jest jeszcze mniejszy - tylko 9% ośrodków jest zadowolonych z tego rodzaju współpracy.

2. Pomoc i wsparcie potrzebne kadry pedagogicznej w ośrodkach**Najbardziej pożądane formy pomocy:**

- Szkolenia/warsztaty - szkolenia dla rad pedagogicznych, konsultacje metodyczne.
- Kursy, konferencje.

- Wymiana doświadczeń pomiędzy nauczycielami i wychowawcami oraz pomiędzy różnymi ośrodkami (wizyty w innych ośrodkach).
- Porady koleżeńskie, dyskusje.
- Pomoc psychologa dla nauczycieli i wychowawców w rozwiązywaniu problemów wychowawczych - ponad 35% ośrodków potrzebuje pomocy w postaci porad specjalistów oraz wsparcia psychologa i pedagoga lub dyrektora w rozwiązywaniu problemów wychowawczych.
- Wsparcie dyrektora.
- Pomoc specjalistów z zewnątrz - konsultacje lekarskie (psychiatryczne), szczególnie przy trudnościach emocjonalnych i zaburzeniach psychicznych.
- Grupy wsparcia, Grupa Balinta – ponad 60% ośrodków zgłasza potrzebę uczestnictwa w różnego rodzaju formach wsparcia merytorycznego i emocjonalnego, jako przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu oraz pomoc w sytuacjach stresujących, trudnych, w odreagowania napięć, w radzeniu sobie z niepowodzeniami a także możliwość omówienia wątpliwości co do skuteczności wypracowanych metod oraz pomoc w budowaniu dobrych relacji z innymi pracownikami oraz z wychowankami.
- Superwizja - około 70% ośrodków wskazuje na potrzebę superwizji, w postaci spotkań superwizyjnych rady pedagogicznej, superwizji wewnętrznych, zewnętrznych superwizji pracy własnej (zewnętrzny superwizor), superwizji grup socjoterapeutycznych.
- Konsultacje metodyczne.
- Dobra współpraca w zespole wychowawczym ośrodka.

3. Zakres kompetencji i umiejętności, które kadra chce doskonalić

Umiejętności wychowawcze:

- Sposoby pracy z dzieckiem agresywnym, przeciwdziałanie zjawisku agresji i przemocy radzenie sobie z agresją i przemocą wśród wychowanków.
- Radzenie sobie przez dorosłych z agresją ze strony wychowanków postępowanie w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia, zastosowanie metod samoobrony w kontakcie z osobą agresywną, ustalenie procedur postępowania.
- Metody radzenia sobie z manipulacją ze strony wychowanków.

- Sposoby rozwiązywania sytuacji konfliktowych, umiejętność prowadzenia mediacji i negocjacji, „Porozumienie bez przemocy”.
- Doskonalenie umiejętności interpersonalnych, skutecznej komunikacji, asertywności, aktywnego słuchania.
- Doskonalenie umiejętności z zakresu prowadzenia zajęć socjoterapeutycznych oraz powodzenia grupy socjoterapeutycznej zgłasza ponad 60% ośrodków. Formy i metody pracy socjoterapeutycznej w warunkach ośrodka socjoterapii. Programy socjoterapeutyczne, warsztaty praktyczne z zakresu socjoterapii.
- Rozwijanie umiejętności współpracy w zespole, w celu rozwiązywaniu problemów wychowanków na terenie ośrodka oraz umiejętność współpracy ze specjalistami z zewnątrz.
- Metody pracy z dzieckiem z trudnościami w nauce, motywowanie uczniów do nauki, rozwijanie umiejętności pracy z uczniem z trudnościami i zaległościami w nauce. Sposoby pokonywania trudności w nauce i w uczeniu się, organizowanie procesu uczenia się, pobudzanie motywacji i wiary wychowanków we własne możliwości.
- Zakres/granice odpowiedzialności nauczycielskiej w procesie socjoterapii wychowanka.
- Metody rozwijania kreatywności.
- Sposoby rozwijania kompetencji społecznych wychowanków w warunkach socjoterapeutycznych, ćwiczenia i zabawy relaksacyjne, metody aktywizujące.
- Doskonalenie sposobów współpracy z rodziną i ze środowiskiem rodzinnym i wychowawczym.
- Doradztwo zawodowe.

Rozwój osobisty:

- Doskonalenie kompetencji osobistych jako nauczyciela oraz rozwijanie umiejętności usprawniających jego funkcjonowanie w życiu prywatnym i zawodowym.
- Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu, radzenie sobie z powtarzającymi się niepowodzeniami w socjalizacji wychowanków oraz wątpliwościami co do skuteczności wypracowanych metod działania.
- Doskonalenie umiejętności radzenia sobie ze stresem przykrymi emocjami i w sytuacjach trudnych, umiejętność relaksu.

- Udział w różnych formach wsparcia.
- Radzenie sobie z agresją i przemocą innych.
- Trening kompetencji społecznych.
- Trening interpersonalny.
- Doskonalenie emisji głosu.
- Pomoc psychologiczna.
- Doskonalenie w zakresie wszelkich form terapii wsparcia i pomocy psychologicznej, poznanie technik poznawczo-behawioralnych.
- Praca z uczniem zaburzonym psychicznie.
- Doskonalenie umiejętności z zakresu prowadzenia zajęć socjoterapeutycznych i grupy socjoterapeutycznej.
- Pomoc psychologiczna osobom z tendencjami autodestrukcyjnymi.
- Praca z młodzieżą o zachowaniach opozycyjno-buntowniczych.
- Umiejętność pracy z osobami uzależnionymi i zaburzonymi psychicznie.
- Metody pracy z dzieckiem przejawiającym zaburzenia zachowania i emocji.
- Sposoby pracy z dzieckiem nadpobudliwym (ADHD).
- Pomoc psychologiczna osobom z tendencjami autodestrukcyjnymi, myślami samobójczymi, lękiem i depresją, osobom z Zespołem Stresu Pourazowego (PTSD).
- Doskonalenie umiejętności diagnozy psychologicznej i pedagogicznej
- Diagnostyka i formy pomocy dziecku molestowanemu i wykorzystywanemu seksualnie, praca z ofiarami przemocy fizycznej i seksualnej.
- Pomoc psychologiczna ofiarom i sprawcom przemocy.
- Interwencja kryzysowa u ofiar lobbingu, agresji i przemocy.
- Postępowanie w sytuacjach kryzysowych z dziećmi i młodzieżą z trudnościami w funkcjonowaniu społecznym.
- Muzykoterapia, relaks.
- Podniesienie kompetencji prowadzenia mediacji i negocjacji.
- Praca z dzieckiem poszukującym tożsamości seksualnej.
- Współpraca ze środowiskiem rodzinnym.
- Pomoc i wsparcie dla rodziny.
- Praca z rodziną w sytuacji kryzysowej.

- Praca z rodziną, psychoedukacja.
- Usprawnienie współpracy z rodziną wychowanka.
- Pozyskiwanie rodziny do współpracy.
- Terapia rodzinna.
- Praca socjalna z rodziną, w środowisku wychowawczym wychowanków.

4. Zapotrzebowanie na kursy, konferencje i szkolenia

Dyrektorzy oraz kadra Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii zgłaszają duże potrzeby w zakresie doskonalenia zawodowego a także rozwoju osobistego pracowników. Zakres proponowanej problematyki jest szeroki i dotyczy:

- zarządzania placówką, tworzenia i realizowania projektów unijnych,
- sposobów zdobywania sponsorów oraz wsparcia finansowego na działalność ośrodka,
- bezpieczeństwa pracowników,
- sposobów zarządzania zespołem oraz budowania zaufania i współpracy w zespole,
- specyfiki pracy psychologa i pedagoga w MOS,
- wiedzy na temat sposobu rozwoju kompetencji osobistych nauczycieli i wychowawców,
- wychowania,
- problemów rozwojowych dzieci i młodzieży,
- problemów szkolnych i wychowawczych,
- diagnozy,
- pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- współpracy z rodziną wychowanka.

***Najczęściej wymieniane tematy szkoleń i kursów potrzebnych pracownikom MOS:**

Rozwój osobisty:

Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu.

Mediacje i negocjacje.

Radzenie sobie ze stresem.

Trening umiejętności interpersonalnych.

Psychologiczna teoria komunikacji.

Radzenie sobie z trudnymi emocjami.

Pomoc i wsparcie psychologicznego.

Istota superwizji.

Rola grup wsparcia w przeciwdziałaniu wypaleniu zawodowemu i podnoszeniu jakości pracy.

Wychowanie:

Konstruowanie indywidualnych programów terapeutyczno-*wychowawczych i resocjalizacyjnych w Młodzieżowych Ośrodkach Socjoterapii.

Realizacja indywidualnego programu pracy resocjalizacyjnej – prowadzenie dokumentacji i rozliczenia.

Praca metodą społeczności korekcyjnej.

Diagnozowanie specjalnych potrzeb wychowanków przez nauczycieli wychowawców, diagnoza zachowań antyspołecznych, diagnoza pedagogiczna.

Przeciwdziałanie zjawisku agresji i przemocy.

Postępowanie wobec agresji wychowanków, radzenie sobie z agresywnym zachowaniem wychowanków.

Procedury postępowania w sytuacjach zagrożenia demoralizacją i w sytuacjach stosowania agresji przez wychowanków.

Mediacje i negocjacje, skuteczne sposoby prowadzenia mediacji rówieśniczej, rozwiązywanie sytuacji konfliktowych w grupie.

Sytuacje trudne wychowawczo, jak radzić sobie w sytuacjach trudnych.

Trening umiejętności wychowawczych.

Nowatorskie metody resocjalizacji, nowe metody pracy z dzieckiem innowacyjne alternatywne metody pracy z wychowankiem, rozwiązywanie sytuacji problemowych, zastosowanie analizy transakcyjnej do pracy z wychowankami.

Budowanie dobrych relacji, warsztaty dla pedagoga i psychologa dla pracy z dziećmi trudnymi.

Sposoby wzmocnienia mocnych stron u wychowanków.

Metody i sposoby rozwijania zainteresowań niekonwencjonalnych.

Socjoterapia w warunkach MOS – sposoby prowadzenia grup socjoterapeutycznych.

Profilaktyka i terapia uzależnień środki uzależniające i dopalacze sposoby pracy z osobami uzależnionymi.

Dziecko z ADHD, praca z dzieckiem nadpobudliwym.

Animacja czasu wolnego, organizowania zajęć pozalekcyjnych, arteterapia, warsztaty rozwijania kreatywności, muzykoterapia, TZA.

Trening zastępowania agresji ART.

Terapia Dennisona.

Edukacja seksualna.

Udzielanie pierwszej pomocy.

Diagnoza trudności szkolnych i emocjonalnych uczniów.

Tworzenie indywidualnych planów pracy dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Trudności w nauce - diagnoza i sposoby pomocy.

Dyskalkulia – przyczyny i objawy specyficznych trudności.

Nowoczesne metody w edukacji - organizowanie procesu uczenia się, jak uczyć uczniów uczenia się, jak uczyć się szybciej i skuteczniej, metody aktywizujące w procesie nauczania, motywowanie uczniów do nauki, nauczyciele wspomagający, motywowanie do pracy uczniów z obniżonymi możliwościami do uczenia się.

Terapia pedagogiczna, logopedia, kinezyjologia edukacyjna.

Wykorzystanie sprzętu i programów komputerowych do pracy i prowadzenia zajęć z wychowankami, obsługa tablic multimedialnych, technologie informacyjne.

Pomoc psychologiczna:

Formy i metody pracy socjoterapeutycznej w warunkach ośrodka socjoterapii.

Rozwijanie kompetencji kluczowych nieletnich w warunkach socjoterapeutycznych.

Pomoc psychologiczna osobom z tendencjami autodestrukcyjnymi, myślami samobójczymi.

Lęk i depresje wśród młodzieży.

Zespół stresu pourazowego (PTSD).

Uszkodzenia CUN.

Sposoby pracy z dzieckiem z ADHD.

Choroby psychiczne i zaburzenia emocjonalne u dzieci i młodzieży.

Zaburzenia zachowania - nowe trendy behawioralno-poznawcze w pracy z młodzieżą z zaburzeniami emocji i zachowania.

Nowe formy terapii grupowej dzieci i młodzieży z niedostosowaniem społecznym

Dziecko krzywdzone - praca z dzieckiem wykorzystanym seksualnie, z dzieckiem poszukującym tożsamości seksualnej, ofiarą przemocy.

Postępowanie w sytuacjach kryzysowych.

Zastosowania NLP w wychowaniu i resocjalizacji.

Ćwiczenia i zabawy relaksacyjne.

Rodzina:

Współpraca z rodziną organizacja i sposoby komunikacji.

Strategie profilaktyki i terapii rodzinnej.

Jak pracować z rodziną, w środowisku wychowawczym wychowanków.

Jak pozyskać rodzinę do współpracy.

Pomoc i wsparcie rodziny.

Terapia rodzinna.

Praca z rodziną w sytuacji kryzysowej.

Odbudowa dobrych relacji między dzieckiem a rodzicami.

Doskonalenie umiejętności wychowawczych rodziców.

Praca w zespole wychowawczym ośrodka.

Dobra komunikacja, współpraca w zespole wychowawczym, przepływ informacji pomiędzy pracownikami.

Organizacja pomocy psychologiczno pedagogicznej.

Pozyskiwanie funduszy unijnych, opracowywanie i przygotowanie projektów unijnych.

Praca metodą projektów.

Prowadzenie dokumentacji.

Ewaluacja programów profilaktycznych i wychowawczych.

Zmiany w prawie dotyczące działalności MOS.

Gimnazjalne projekty edukacyjne.

Wymiana doświadczeń – przykładów dobrych praktyk.

5. Zapotrzebowanie na literaturę fachową

Poradniki i podręczniki z zakresu:

- socjoterapii, resocjalizacji, psychologii klinicznej, rozwojowej i wychowawczej,
- doradztwa edukacyjno-zawodowego,
- logopedii,
- terapii pedagogicznej,
- technik pracy socjoterapeutycznej,
- konstruowania Indywidualnych Programów Terapeutyczno-Wychowawczych w Młodzieżowych Ośrodkach Socjoterapii,
- pracy z dzieckiem problemowym, trudnym,
- przezwycięzania braków umiejętności życiowych,
- strategii dokonywania zmian na poziomie poznawczym,
- metod aktywizujących w pracy edukacyjnej i wychowawczej z młodzieżą dorastającą,
- gier i zabaw grupowych, zabaw interaktywnych,
- prawa obowiązującego w placówkach socjoterapeutycznych,
- technik plastycznych (bibułkarstwo, decoupage),
- prenumerata czasopism: Charaktery, Psychologia w szkole, Informator Oświatowy.

IX. Pomoc i wsparcie potrzebne dyrektorom Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii

1. Zakres zgłaszanych problemów

W zakresie prawa:

Bardzo potrzebne jest wsparcie prawne dla dyrektorów ośrodków, w szczególności:

- porady prawne,
- konsultacje,
- szkolenia w zakresie: przepisów prawa oświatowego, prawa pracy w oświacie, prawnych aspektów funkcjonowania MOS-ów,

- bieżące informacje dotyczące zmian w prawie oświatowym i przepisach obowiązujących w MOS,
- aktualizacja przepisów obowiązujących w placówkach socjoterapeutycznych,
- informacja o zmianach w ustawie: o postępowaniu w sprawach nieletnich, zmianach dotyczących przyjmowania i odmowy przyjęcia, kontynuowania nauki po ukończeniu 18 roku życia, przyjmowania wychowanków, którzy ukończyli 17 rok życia do gimnazjum, skreślenia wychowanków z domu dziecka itp.,
  - stabilność przepisów prawnych, lepsza współpraca z sądem.

W zakresie organizacji i zarządzania placówką:

Doskonalenie umiejętności w zakresie:

- organizacji i zarządzania placówką,
- prowadzenia dokumentacji szkolnej,
- zarządzania projektami unijnymi,
- pozyskiwania funduszy unijnych - opracowywanie, przygotowanie, rozliczanie projektów unijnych,
- pracy metodą projektów, gimnazjalne projekty edukacyjne,
- ewaluacji programów profilaktycznych i wychowawczych (ewaluacja wewnętrzna, zewnętrzna),
- pozyskiwania finansów na działalność placówki, remonty i inwestycje, dofinansowania inwestycji i programów,
- organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej na terenie ośrodka,
- konstruowania i realizacji programów terapeutyczno-edukacyjnych, wychowawczych i profilaktycznych,
- Intensywny i systematyczny rozwój umiejętności socjoterapeutycznych, wyposażenie kadry pedagogicznej w wąskie specjalności umożliwiające pracę terapeutyczną zgodnie z potrzebami nieletnich i ich deficytami,
- ułatwienie dostępu do specjalistów - zwiększenie wsparcia psychologicznego i terapeutycznego od specjalistów z zewnątrz,
- zwiększenie bezpieczeństwa osobistego pracowników,
- zmniejszenie liczby wychowanków w grupie.

W zakresie pracy z zespołem:

- rozwijanie umiejętności kierowania zespołem, psychologia kierowania, komunikacja i współpraca w zespole, praca w zespole, przepływ informacji pomiędzy pracownikami,
- doskonalenie umiejętności kierowania kadrą kierowniczą, umiejętności rozwiązywania konfliktów i problemów, stosowania technik negocjacji,
- rozwijanie umiejętności mobilizowania i motywowania pracowników do aktywności,
- nabywanie umiejętności związanych z konstruowaniem i realizacją programów terapeutyczno-edukacyjnych, wychowawczych i profilaktycznych,
- podnoszenie kompetencji wychowawczych i terapeutycznych,
- podniesienie jakości współpracy w zespole wychowawczym, ujednoczenie postępowania w stosunku do wychowanków,
- podnoszenie kwalifikacji własnych i pracowników, umożliwienie dwutorowego kształcenia nauczycieli i wychowawców, zatrudniania potrzebnych specjalistów, wyposażenia kadry pedagogicznej w wąskie specjalności umożliwiające pracę terapeutyczną zgodnie z potrzebami nieletnich i ich deficytami,
- przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu - organizacja grupy wsparcia i superwizji pomoc w radzeniu sobie z lękiem, stresem i niepowodzeniami.

2. Doskonalenie umiejętności - szkolenia, konsultacje:

- doskonalenie umiejętności wychowawczych, przeciwdziałania agresji i przemocy, radzenia sobie z agresją uczniów-wychowanków,
- pomoc i wsparcie dla dzieci i młodzieży z zaburzeniami psychicznymi i wymagającymi opieki psychiatrycznej, praca z uczniem zaburzonym psychicznie, wychowankowie z lekami psychotropowym,
- uzależnienia, dopalacze. profilaktyka uzależnień, alkoholizm wśród młodzieży, alkoholizm jako choroba całej rodziny,
- interwencja kryzysowa u ofiar lobbingu i agresji,
- techniki negocjacji,
- nadzór pedagogiczny.
- współpraca ze środowiskiem rodzinnym,
- dziecko krzywdzone w rodzinie,

- sytuacje kryzysowe w MOS,
- realizacja programów nauczania u dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – metody pracy z grupą,
- współpraca instytucjonalna w procesie socjoterapii młodzieży zagrożonej demoralizacją,
- zakres/granice odpowiedzialności nauczycielskiej w procesie socjoterapii wychowanka,
- pierwsza pomoc.

3. Proponowana tematyka szkoleń dla dyrektorów

Najczęściej zgłaszane propozycje tematów szkoleń podczas konferencji i spotkań dla dyrektorów ośrodków:

- organizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej w placówkach typu MOS,
- rola MOS-ów w systemie resocjalizacji i wychowania,
- funkcjonowanie MOS-ów w systemie oświaty,
- spotkania ze specjalistami z różnych dziedzin pomocnych w pracy wychowawczej,
- prawo pracy w oświacie w odniesieniu do ośrodków nieseryjnych,
- reforma programowa w MOS,
- współpraca z sądami,
- podopieczni z zaburzeniami psychicznymi w MOS-ach,
- współpraca z policją, służbą zdrowia, sądami – strategie wspierające działania wychowawcze w przypadku zachowań z pogranicza zagrożenia demoralizacją a nieprzystosowaniem społecznym,
- zmiany w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich a zmiany w funkcjonowaniu MOS i MOW,
- realizacja indywidualnego programu pracy resocjalizacyjnej – prowadzenie dokumentacji i rozliczenia,
- konstruowanie indywidualnych programów terapeutyczno-wychowawczych w Młodzieżowych Ośrodkach Socjoterapii,
- uregulowania prawne funkcjonowania ośrodków typu MOS,
- zasady kierowania do MOS,
- unifikacja IPET i jego prawidłowe wypełnianie,
- problem kierowania wychowanków do specjalistycznych zakładów leczniczych,

- system terapeutyczny w MOS ach,
- sposoby zapobiegania demoralizacji,
- praca z młodzieżą zagrożoną uzależnieniami, problematyka uzależnień sposoby przeciwdziałania używania nikotyny przez wychowanków, praca z dzieckiem uzależnionym w warunkach ośrodka, szkodliwość dopalaczy,
- zachowania buntownicze i agresywne młodzieży,
- skuteczne sposoby radzenia sobie z wypaleniem zawodowym,
- bieżącej organizacji pracy placówki terapeutycznej zgodnie z nowymi przepisami,
- dotyczące wymiany poglądów na temat planowanych zmian w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich,
- sposoby wzmacniania mocnych stron wychowanków,
- metody i sposoby rozwijania zainteresowań niekonwencjonalnych,
- superwizja,
- metody, formy, techniki pracy w MOS.

X. Potrzeby, postulaty, propozycje zmian

1. Najważniejsze potrzeby ośrodków

W zakresie prawa:

- potrzeba stabilności aktów prawnych dotyczących MOS spraw prawno-organizacyjnych w MOS,
- prawidłowa diagnoza problemów i potrzeb wychowanków - skuteczna weryfikacja nieletnich do MOS zgodna z ich potrzebami - kierowanie do MOS wychowanków wymagających przede wszystkim pomocy socjoterapeutycznej,
- systemowe zmiany w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich - przyjmowanie młodzieży do MOS, wyłącznie na wniosek rodziców, zaprzestanie kierowania do MOS wychowanków z postanowienia sądowego,
- osobne uregulowania prawne dla działalności MOS i MOW,

- lepsza współpraca z sądem, szkolenia dla sędziów dotyczące specyfiki MOS i MOW szczególnie w kontekście różnicowania „zagrożenia demoralizacją” a orzekaniem o demoralizacji oraz by uniknąć mylenia MOS z placówką opiekuńczo-wychowawczą,
- zaprzestanie kierowania do MOS wychowanków bez wcześniejszego ustalenia opiekuna prawnego oraz kierowania do MOS nieletnich o wysokim stopniu demoralizacji, niejednokrotnie po dokonaniu czynów karalnych,
- wprowadzenie krótszych terminów sądowych, w wypadku wniosków o przepustki, czy zmianę środka wychowawczego (czas oczekiwania na decyzje sądu, w niektórych przypadkach trwa nawet 2 lata),
- wprowadzenie aktów prawnych, które pozwoliłyby na większą elastyczność w organizacji pracy ośrodka, dostosowanie do jego specyfiki, np. podział na grupy wychowawcze w ośrodkach stacjonarnych jest celowy, ale w przypadku zamieszkiwania w domach rodzinnych może być bezzasadny i może być zastąpiony grupą terapeutyczną, zespołem zadaniowym czy zespołem zainteresowań,
- usystematyzowanie kwestii odpłatności za wyżywienie wychowanków w sytuacjach, gdy sądy zwalniają rodziców z takiego obowiązku,
- rozwiązanie problemu dowozu wychowanków z ucieczek i niepowrotów z przepustek,
- przywrócenie policyjnych izb dziecka, aby mogły przyjmować dzieci, które uciekają z MOS, dowożenie do ośrodka zatrzymanych dzieci przez policję powinno obowiązywać zawsze, a nie tylko w wypadku nowo przyjmowanych,
- rozwiązanie problemu dowozu wychowanków z ucieczek i niepowrotów z przepustek,
- zawarcie porozumienia z Ministerstwem Zdrowia i NFZ w celu zapewnienia wychowankom MOS wystarczającej, zgodnej z ich potrzebami pomocy medycznej - zatrudnianie w MOS (obligatoryjnie) - lekarza, pielęgniarki, stomatologa i innych niezbędnych w danej chwili specjalistów,
- utworzenie kilku MOS-ów dla dzieci będących pod stałą opieką psychiatrów z odpowiednio zatrudnioną kadrą, również medyczną,
- umożliwienie funkcjonowania różnorodnych ośrodków (ze szkołą, bez szkoły, z hotelikiem, bez hoteliku, itp. w zależności od potrzeb regionu i przyjętych w danym środowisku rozwiązań),

- dostosowanie programów nauczania i egzaminów gimnazjalnych do możliwości wychowanków MOS (zaniedbania dydaktyczne są czasem tak ogromne, że wychowankowie uczą się czytać i liczyć),
- zwiększenie subwencji oświatowej na wychowanków MOS.

W zakresie organizacji pracy:

- ograniczenie liczby uczniów w klasie,
- utworzenie większej liczby klas równoległych,
- zmniejszenie liczby wychowanków grupach do 10,
- zwiększenie liczby etatów pedagogicznych,
- zatrudnienie dodatkowych specjalistów - terapeutów, socjoterapeutów, trenerów, psychologów, terapeutów ds. uzależnień,
- zatrudnienie w MOS pracownika socjalnego, pielęgniarki, lekarza, lekarza psychiatrii dziecięcego i innych specjalistów - usprawnienie dostępu do specjalistycznej pomocy medycznej,
- zwiększenie ilości godzin socjoterapii,
- stworzenie stanowiska asystenta wychowawcy i nauczyciela,
- zwiększenie liczby pracowników pedagogicznych,
- zwiększenie liczby godzin terapii indywidualnej.

W zakresie polepszenia funkcjonowania ośrodka:

- wypracowanie standardów pobytu i funkcjonowania MOS,
- pomoc merytoryczna i wsparcia ze strony organu prowadzącego i kuratorium, a nie jedynie kontroli i zainteresowania w sytuacji kiedy dzieje się coś złego,
- ewaluacja i wdrożenie prawidłowych zasad funkcjonowania społeczności dla wychowanków, wychowawców i pracowników,
- zaniechanie postanowień sądów o zastosowaniu środka wychowawczego w postaci umieszczenia w MOS nieletnich po czynach karalnych i o wysokim stopniu zdemoralizowania oraz z zaburzeniami psychicznymi, zaprzestanie kierowania nieletnich wymagających stałej konsultacji i leczenia psychiatrycznego,
- skrócenie procedury zmiany środka wychowawczego przez sądy,

- rozróżnianie zarówno przez sądy rodzinne jak i RODK specyfiki placówek wychowawczych znajdujących się w systemie oświaty,
- bardziej pogłębione diagnozy w opiniach RODK z bardziej profesjonalnymi wnioskami o skierowanie do właściwego typu placówki (by uniknąć kierowania do MOS-ów dzieci zdemoralizowanych, uzależnionych od środków psychoaktywnych, leczonych psychiatrycznie),
- uregulowanie sytuacji opiekuńczo-prawnej każdego dziecka oraz dostarczanie do ośrodka pełnej dokumentacji, w tym orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego (ok. 80% kierowanych tych orzeczeń nie ma),
- uregulowanie zasad dowozu do placówki wychowanków przebywających na ucieczkach zatrzymywanych przez policję,
- polepszenie kontaktu z rodzicami, udoskonalenie współpracy z rodziną,
- przybliżenie MOS do środowiska rodzinnego, prawidłowa rejonizacja w kierowaniu wychowanków do placówki bliżej domu rodzinnego ułatwi współpracę z instytucjami wspomagającymi rodzinę, pedagogizację rodziców i cotygodniowy kontakt dziecka z rodziną,
- obowiązkowa praca z rodzicami prowadzona przez pracowników pomocy społecznej, podczas gdy dziecko przebywa w MOS, po to, by dziecko odwiedzające dom rodzinny, dostrzeżało zmiany i było pozytywnie zmotywowane do pracy nad sobą,
- pomoc w usamodzielnianiu się wychowanków - opieka następcza dla wychowanków opuszczających MOS – potrzeba stworzenia hostelu, który dawałby miejsce do startu w dorosłe życie wychowankom usamodzielnianym,
- praca z młodzieżą w miejscu jej zamieszkania celem utrzymania możliwości kontaktu i pracy terapeutycznej z rodzinami,
- zwiększenie ilości pomieszczeń do realizacji zadań terapeutycznych,
- uatrakcyjnianie spędzania wolnego czasu przez wychowanków, organizacja form wyjazdowych tj. wycieczki, zielone szkoły, wypoczynek letni i zimowy, prowadzenie zajęć w soboty, niedziele, a nawet ferie,
- zwiększenie środków finansowych na organizację zajęć dla dzieci oraz na rozwijanie w szerszym stopniu zainteresowań i talentów wychowanków,

- doposażenie świetlic grupowych w gry edukacyjne, komputer z dostępem do Internetu, wybudowanie sali gimnastycznej, zwiększenie ilości pomieszczeń świetlicowych/warsztatowych, rozbudowa przestrzeni terapeutycznej, zagospodarowanie miejsc, w których młodzież będzie rozwijała swoje praktyczne umiejętności i swoje zainteresowania,
- systematyczne, specjalistyczne szkolenia dla kadry MOS wspierające potencjał nauczycieli i wychowawców oraz rozwijające ich kreatywność i zasoby psychoedukacyjne w pracy z trudną młodzieżą,
- podnoszenie kwalifikacji zawodowych kadry pedagogicznej, rozwój kreatywności, stałe podnoszenie jakości pracy socjoterapeutycznej,
- szkolenia dla kadry placówki, konferencje dla dyrektorów, wymiana doświadczeń, poznawanie dobrych praktyk innych ośrodków,
- konferencje, warsztaty, szkolenia dla pracowników MOS umożliwiające wypracowanie spójnych kierunków oddziaływań socjoterapeutycznych,
- systematyczne szkolenia dla kadry placówki,
- stałe podnoszenie jakości pracy socjoterapeutycznej, podnoszenie kwalifikacji zawodowych kadry pedagogicznej,
- konferencje dla dyrektorów – możliwość wymiany doświadczeń, poznawanie dobrych praktyk innych ośrodków,
- rozpowszechnienie informacji o działalności i funkcjonowaniu MOS w celu pozyskiwania sponsorów oraz lepszej współpracy z placówkami oświatowymi,
- ograniczenie przyjęć wychowanków w ostatnich dniach semestru i roku szkolnego,
- lepsze zabezpieczenie materialne wychowanków (odzież, obuwie),
- dostęp do odpowiedniej opieki medycznej, profesjonalna opieka lekarska i pielęgniarska w placówce,
- wyjazdy socjoterapeutyczne – nawiązywanie relacji z wychowawcami (pozytywny dorosły),
- możliwość organizowania grupy socjoterapeutycznej według potrzeb wychowanków, a nie jak dotychczas według przynależności do grupy wiekowej. Dałoby to lepszy efekt terapeutyczny,

W zakresie remontów i inwestycji:

Wiele ośrodków stoi przed koniecznością zdobycia dodatkowych środków na remonty, budowy i inwestycje, takie jak:

- remonty generalne budynków, osuszanie, modernizacja budynków (ocieplenie, malowanie, elewacja, wymiana okien w budynku) zagospodarowanie terenu zewnętrznego,
- remonty pomieszczeń, wyposażenie ośrodka pracowni do zajęć artystycznych i socjoterapeutycznych, siłowni,
- unowocześnienie bazy materiałowej, zwiększenie ilości pomieszczeń potrzebnych do prowadzenia zajęć oraz spędzania czasu wolnego przez wychowanków,
- budowa boiska sportowego, placu zabaw, rozwinięcie bazy oraz zaplecza sportowo-rekreacyjnego, budowa sal gimnastycznych,
- budowa pełnowymiarowych sal gimnastycznych, zorganizowanie zaplecza zajęć pozalekcyjnych,
- poprawa bazy lokalowej - zmiany architektoniczne oraz adaptacja nieużywanych pomieszczeń na sale terapeutyczne (stworzenie optymalnych warunków terapeutycznych), adaptacja pomieszczeń potrzebnych do prowadzenia warsztatów usamodzielnienia, uzyskanie dodatkowych pomieszczeń na klasy lekcyjne i sale zajęć terapeutycznych,
- stworzenie izolatki,
- doposażenie bazy ośrodka w sprzęt komputerowy, edukacyjny i terapeutyczny programy edukacyjne; pomoce dydaktyczne, gry terapeutyczne, w sprzęt sportowy, przyrządy na siłowni, pomoce do organizowania i prowadzenia zajęć,
- doposażenie świetlic grupowych w gry edukacyjne, komputer z dostępem do Internetu, utworzenie kół zainteresowań, np. poetyckie, teatralne,
- doposażenie pokoi mieszkalnych w sprzęt i meble, wymiana wyposażenia, wymiana mebli, łóżek, w pokojach, sprzętu RTV,
- zakup samochodu.

Ponadto potrzebne są dodatkowe środki finansowe na:

- zagospodarowanie czasu wolnego - rozrywki kulturalne, kino, teatr, powiększenia oferty dodatkowych zajęć edukacyjnych, prowadzenie kółek zainteresowań a także na zajęcia i obozy rekreacyjno-turystyczne, organizację wycieczek i wyjazdów kilkudniowych oraz na wyjazdy socjoterapeutyczne,
- doksztalcanie zawodowe i doskonalenie umiejętności kadry pedagogicznej ośrodków,
- zwiększenie ilości godzin pracy dla pielęgniarki i dostępności pomocy medycznej (podstawowej opieki zdrowotnej oraz specjalistycznej),
- zatrudnienie dodatkowych pracowników: terapeutów i socjoterapeutów, trenerów, pracowników socjalnych, pielęgniarek, lekarzy,
- zwiększenie ilości godzin socjoterapii oraz nakładów finansowych na zajęcia terapeutyczne oraz obozy terapeutyczne,
- wprowadzenie podwójnej obsady wychowawczej na nocach,
- wyposażanie dzieci w odzież, obuwie, leki, zakup środków czyszczących.

2. Propozycje zmian i rozwiązań:

- wypracowanie standardów pobytu i funkcjonowania Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii,
- pomoc merytoryczna i wsparcia ze strony organu prowadzącego i kuratorium, a nie jedynie kontroli i zainteresowania w sytuacji kiedy dzieje się coś złego,
- udział w grupie socjoterapeutycznej powinien być dobrowolny, a socjoterapeuta nie powinien pełnić innych funkcji. Jedna osoba prowadząca socjoterapię mogłaby organizować grupy socjoterapeutyczne według potrzeb wychowanków, a nie jak dotychczas według przynależności do grupy wiekowej, dałoby to lepszy efekt terapeutyczny,
- możliwość funkcjonowania różnorodnych ośrodków /ze szkołą, bez szkoły, z hotelikiem, bez hoteliku, itp. w zależności od potrzeb regionu i przyjętych w danym środowisku rozwiązań,
- zwiększenie subwencji oświatowej dla wychowanków MOS - doposażenie w sprzęt edukacyjny i terapeutyczny,
- zwiększenie nakładów finansowych na zajęcia terapeutyczne,

- utworzenie kilku MOS-ów dla dzieci będących pod stałą opieką psychiatrów z odpowiednio zatrudnioną kadrą (w tym medyczną),
- dowożenie zatrzymanych przez policję dzieci – zawsze, a nie tylko w wypadku nowo przyjmowanych,
- krótsze terminy sądowe – w wypadku wniosków o przepustki czy zmianę środka wychowawczego (czas oczekiwania na decyzje sądu nawet 2 lata),
- dostosowanie programów nauczania i egzaminów gimnazjalnych do możliwości naszych dzieci – zaniedbania dydaktyczne są czasem tak ogromne, że uczymy ich czytać i liczyć wsparcie organu prowadzącego,
- prowadzenie systematycznych, specjalistycznych szkoleń dla kadry MOS i MOW,
- częsta wymiana doświadczeń (konferencje, warsztaty, szkolenia dla pracowników MOS) umożliwiające wypracowanie spójnych kierunków oddziaływań socjoterapeutycznych,
- pozyskanie środków unijnych na stworzenie warsztatów usamodzielnienia i rozwijanie innych nowatorskich form pomocy i pracy z dzieckiem; współpraca z organem prowadzącym pozyskanie środków na poprawę bazy lokalowej,
- wraz z umieszczeniem dziecka w placówce, tam gdzie jest to konieczne, równoczesna praca z rodziną, prowadzona przez pracowników pomocy społecznej, począwszy od wdrożenia nawyków higieniczno-porządkowych, poprzez nabywanie umiejętności wychowawczych, na aktywności zawodowej kończąc,
- pozyskiwanie środków z projektów oraz przekazywanie całości dotacji przez organ prowadzący, możliwości dofinansowania szkoleń z organu prowadzącego, projektów,
- ograniczenie przyjęć wychowanków w ostatnich dniach semestru i roku szkolnego,
- kierowanie do ośrodka wychowanków z pełną dokumentacją, przesyłanie razem ze skierowaniem kompletu dokumentów, w tym orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego,
- diagnoza w opiniach RODK powinna być bardziej pogłębiona z bardziej profesjonalnymi wnioskami o skierowanie do właściwego typu placówki (tak by do MOS-ów nie trafiały dzieci zdemoralizowane, uzależnione od środków psychoaktywnych i leczone psychiatrycznie),
- poprawa współpracy z sądami - szybsza reakcja sądów na wnioski o zmianę środka wychowawczego,

- zaprzestanie kierowania nieletnich wymagających stałej konsultacji i leczenia psychiatrycznego,
- uregulowanie sytuacji opiekuńczo-prawnej każdego dziecka przed skierowaniem go do placówki,
- uregulowanie zasad dowozu do placówki wychowanków przebywających na uciezkach zatrzymywanych przez policję,
- wprowadzenie opieki następczej dla wychowanków opuszczających MOS – np. stworzenie hostelu, który dawałby miejsce do startu w dorosłe życie usamodzielnianym wychowankom.

3. Dzielnie się doświadczeniem

Większość badanych ośrodków sygnalizuje konieczność nawiązania szerszej współpracy z innymi Młodzieżowymi Ośrodkami Socjoterapii oraz dzielenie się wiedzą i doświadczeniem z nowo powstałymi placówkami.

Najczęściej wymieniane obszary współpracy oraz tematy, które ośrodki chcą przedyskutować to:

- Wypracowanie standardów pracy MOS
- Organizacja pracy w ośrodku
- Rola wychowawców, pedagogów i psychologa – w pracy z wychowankami w MOS
- Wypracowane programy, projekty
- Wymiana informacji na temat stosowanych metod i form pracy w MOS,
- Sposoby pracy z osobami z zaburzeniami zachowania oraz zagrożonymi demoralizacją
- Sposoby radzenia sobie z trudnymi wychowankami, stosowanych nagród i kar - własne metody „placówkowe” w pracy z dzieckiem
- Sposoby radzenia sobie z uzależnieniami osób nieletnich
- Dobre praktyki w profilaktyce i zwalczaniu drugiego życia
- Sposoby organizacji nauki szkolnej
- Metody działań profilaktycznych w zakresie uzależnień od tytoniu
- Praca z młodzieżą o zachowaniach opozycyjno-buntowniczych
- Dobre praktyki w pracy terapeutycznej i socjoterapeutycznej
- Analiza dokumentacji przed przyjęciem wychowanka do ośrodka

- Współpraca z instytucjami wspierającymi rodzinę
- Współpraca ze środowiskiem rodzinnym
- Współpraca ze służbą medyczną oraz ze służbami prewencyjnymi
- Postępowanie w sytuacjach kryzysowych, radzenie sobie z pojawiającymi się na co dzień problemami
- Metody pracy z wychowankami w zakresie przygotowania do usamodzielnienia
- Zasady przyjmowania i przenoszenia nieletnich
- Kierowanie wychowanków do specjalistycznych zakładów leczniczych
- Realizacja europejskich projektów edukacyjnych
- Wsparcie prawne dla dyrektorów, wymiana poglądów na temat planowanych zmian w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich
- Wymiana informacji na temat szkoleń i ich jakości na danym terenie.

Na pytanie, „**Czy gotowi jesteście Państwo zaprezentować podczas konferencji sposób pracy Waszej placówki i podzielić się swoim doświadczeniem z innymi?**” 51% placówek odpowiedziało TAK. To oznacza, że połowa badanych ośrodków chętnie opowie o pracy swojej placówki innym oraz podzieli się swoim doświadczeniem. Natomiast prawie połowa placówek nie czuje się na siłach opowiedzieć innym o swojej działalności. Warto się zastanowić, dlaczego tak się dzieje.

Gotowość do dzielenia się swoją wiedzą i doświadczeniem z innymi

Chęć podzielenia się swoimi osiągnięciami, wiedzą i doświadczeniem podczas konferencji dla dyrektorów zadeklarowały placówki MOS z: Białegostoku, Bielsko Białej, Brzegu Dolnego, Człuchowa, Gołotczyzny, Gliwic, Józefowa, Krosnowic, Nowej Wsi, Oławy, Ostrowca Świętokrzyskiego, Przystoku, Szklarskiej Poręby, Radawnicy, Szczecina – ul. Jagiellońska, Szczecina-Przylesie, Ustki, Walimia, Wałbrzycha, Warszawy - Domu na Trakcie, Warszawy – ul. Osowska, Warszawy – ul. Reymonta, Zgorzelca.

4. Zapotrzebowanie na konferencje

Rodzaje konferencji

Najczęściej proponowano organizację konferencji interdyscyplinarnych albo adresowanych bezpośrednio do określonej grupy zawodowej, dla:

- psychologów, pedagogów, terapeutów, socjoterapeutów pracujących w MOS,
- dyrektorów MOS,
- dyrektorów MOS i MOW w celu wymiany doświadczeń,
- interdyscyplinarne: oświata – pomoc społeczna, oświata – sądownictwo, dla nauczycieli i pedagogów ze szkół ogólnodostępnych, dla szeroko rozumianej opinii publicznej - przybliżające problematykę resocjalizacji i socjoterapii by nie mylili np. MOS-u z zakładem poprawczym,
- konferencje metodyczne.

Proponowana tematyka konferencji:

- Zmiany w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich a zmiany w funkcjonowaniu MOS i MOW
- Rola MOS w systemie resocjalizacji i wychowania
- Funkcjonowanie MOS w systemie oświaty
- Organizacja pomocy psychologiczno pedagogicznej w placówkach MOS
- Skuteczne sposoby radzenia sobie z wypaleniem zawodowym
- Nowe metody pracy z dzieckiem, praca z uczniem sprawiającym problemy wychowawcze (agresja, zaburzenia psychiczne)
- Specjalne Potrzeby Edukacyjne – diagnoza potrzeb oraz realizacja programów nauczania u dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi
- Socjoterapia w warunkach MOS
- Dziecko krzywdzone w rodzinie
- Interwencja kryzysowa
- Zaburzenia psychiczne - pomoc i wsparcie dla dzieci i młodzieży z zaburzeniami psychicznymi, wymagającymi opieki psychiatrycznej oraz podawania leków psychotropowych
- Uzależnienia wśród młodzieży, leczenie, praca z młodzieżą zagrożoną uzależnieniami, sposoby przeciwdziałania używania nikotyny przez wychowanków, praca z dzieckiem uzależnionym w warunkach ośrodka
- Szkodliwość dopalaczy
- Sytuacje kryzysowe w MOS

- Metody pracy z grupą
- Negocjacje, mediacje
- Współpraca ze środowiskiem rodzinnym
- Współpraca z sądami
- Współpraca ze środowiskiem lokalnym oraz instytucjami i specjalistami z zewnątrz
- Rozwój szkolnictwa zawodowego jako czynnika motywującego młodych do podjęcia dalszego kształcenia
- Wymiana doświadczeń i przykładów dobrych praktyk
- Spotkania ze specjalistami z różnych dziedzin pomocnych w pracy wychowawczej
- Współpraca z policją, służbą zdrowia, sądami – wypracowanie strategii wspierających działania wychowawcze w przypadku zachowań z pogranicza zagrożenia demoralizacją a nieprzystosowaniem społecznym.

XI. Podsumowanie

Na podstawie zebranych informacji o pracy Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii można stwierdzić duży zakres potrzeb, problemów i trudności z jakimi borykają się ośrodki. Jednocześnie możemy zapoznać się z bogatą ofertą programową poszczególnych placówek a także różnorodnymi formami pracy z dziećmi i młodzieżą. Poznać priorytety, sukcesy i najważniejsze dokonania poszczególnych placówek a także ich niepowodzenia.

Wielość i waga problemów emocjonalnych, społecznych i zdrowotnych wychowanków, wskazuje na potrzebę zwiększenia ilości i jakości form pomocy psychologiczno-pedagogicznej oferowanej w placówkach a także stałego podnoszenia kwalifikacji zawodowych kadry MOS. Niezbędne wydaje się także wypracowanie podstawowych standardów pracy Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii

W badanych placówkach wyłania się problem wychowanków przewlekle chorych oraz wymagających specjalistycznego leczenia (np. psychiatrycznego lub dermatologicznego) oraz tych, którzy potrzebują podawania leków lub opieki pielęgnacyjnej. Placówki często odmawiają przyjęcia takich dzieci tłumacząc, że nie mają odpowiednich warunków do tego by się nimi odpowiednio zaopiekować. Wiele placówek sygnalizuje utrudniony dostęp do specjalistów.

Ilość i głębokość urazów psychicznych oraz negatywnych doświadczeń, jakich doznali wychowankowie zanim pojawili się w placówce, wskazuje na potrzebę zapewnienia im odpowiedniego systemu pomocy i wsparcia psychologicznego na terenie ośrodka. Nasilające się problemy psychiczne i zdrowotne wychowanków wymagają coraz częściej pomocy specjalistycznej – lekarzy (psychiatrów), pielęgniarek, psychoterapeutów.

Warto także zwrócić uwagę na jakość prowadzonych zajęć socjoterapeutycznych w poszczególnych placówkach, bowiem okazało się, że około 50% badanych placówek nie potrafi zdefiniować pojęcia socjoterapii, są też placówki, które nie mają ani jednego zatrudnionego socjoterapeuty.

Pomocy i wsparcia psychologicznego potrzebuje także kadra pedagogiczna ośrodków – wychowawcy i nauczyciele, dlatego też ważne wydaje się stworzenie systemu pomocy dla kadry psychologiczno-pedagogicznej oraz dyrektorów MOS na terenie placówki i poza nią. Umożliwienie im uczestnictwa w grupach wsparcia oraz w superwizji.

Wiele ośrodków wskazuje na potrzebę przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu oraz podnoszenia kompetencji osobistych pracowników, takich jak: radzenie sobie ze stresem, zniechęceniem, nauka relaksu i odpoczynku. Dyrektorzy ośrodków potrzebują wsparcia merytorycznego w szczególności w zakresie prawa i zarządzania placówką.

Duże znaczenie dla kadry pedagogicznej MOS ma podnoszenie kwalifikacji a także dzielenie się wiedzą i doświadczeniem z pracownikami innych placówek, bezpośrednie wizyty w ośrodkach i rozmowy z kolegami, a także uczestnictwo w zjazdach i konferencjach

Istnieje także zapotrzebowanie na dodatkowe kursy, szkolenia i warsztaty, podnoszące kwalifikacje zawodowe i kompetencje osobiste zarówno dyrektorów ośrodków jak i kadry psychologiczno-pedagogicznej - w szczególności z zakresu psychologii klinicznej, rozwojowej i wychowawczej, komunikacji, mediacji oraz radzenia sobie z agresją i przemocą wychowanków.

Nierównomierne rozłożenie Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii na terenie Polski utrudnia młodzieży dostęp do uzyskania pomocy. Są województwa, w których nie ma ani jednego MOS, jest też wiele województw, w których wprowadzono ośrodki socjoterapii istnieją, ale nie ma ani jednego miejsca dla dziewcząt. Proponowana oferta programowa oraz pomoc psychologiczno-pedagogiczna w poszczególnych ośrodkach jest różna. Są placówki, które

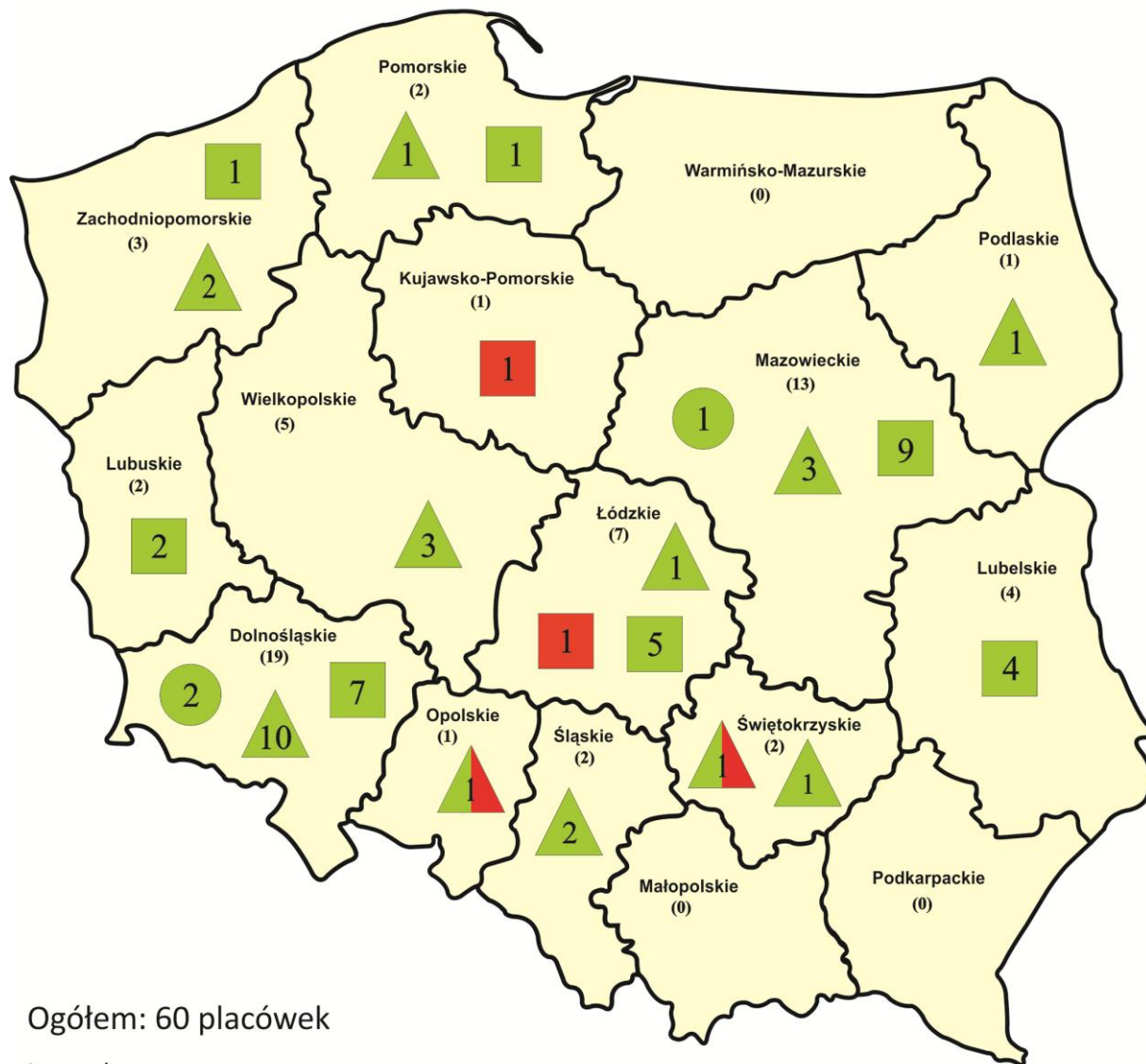
prezentują wiele ciekawych i różnorodnych form pracy i inicjatyw. Są też takie, których oferta jest bardzo uboga.

Dyrektorzy ośrodków sygnalizują duże braki w zakresie pomieszczeń do prowadzenia zajęć terapeutycznych i sportowych. Brakuje też środków na konieczne remonty i nowe inwestycje.

Ośrodki, w których dominuje młoda i niedoświadczona kadra psychologiczno-pedagogiczna albo niedoświadczony dyrektor, potrzebują szczególnego wsparcia i opieki. Warto stworzyć odpowiedni system pomocy dla tych ośrodków oraz system monitorowania ich działań.

Sieć Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii w Polsce stale rośnie. Ich rozmieszczenie zostało przedstawione na mapkach poniżej.

Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii (stan na dzień 30.03.2010 r.)

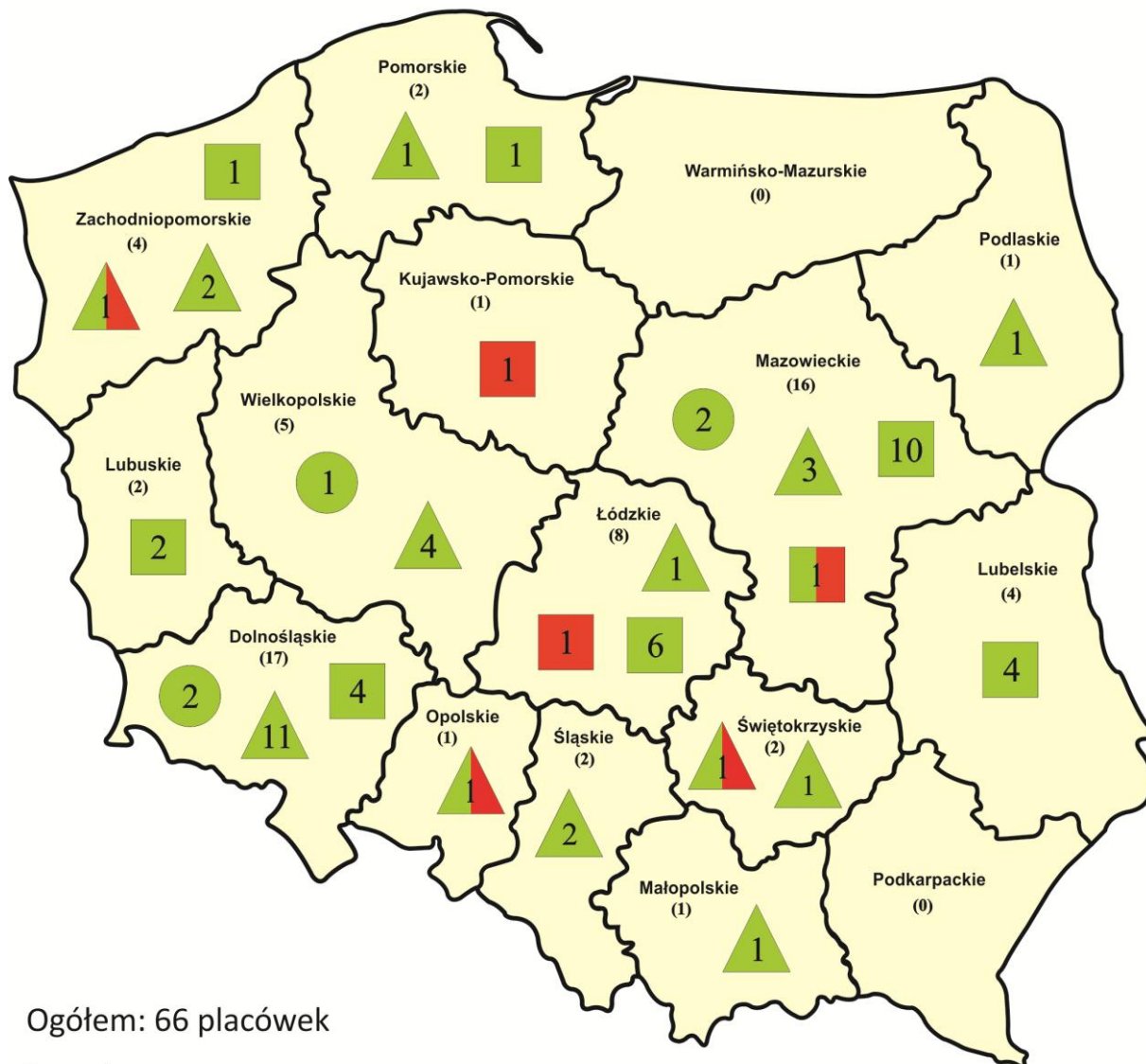
Ogółem: 60 placówek

Legenda:

- MOS rewalidacyjny koedukacja
- MOS koedukacja
- ▤ MOS socjoterapeutyczny i socjoterapeutyczno-rewalidacyjny koedukacja
- MOS dla dziewcząt
- ▲ MOS dla chłopców
- ▴ MOS socjoterapeutyczny i socjoterapeutyczno-rewalidacyjny dla chłopców

(2) Liczba placówek w województwie

Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii (stan na dzień 05.02.2012 r.)

Ogółem: 66 placówek

Legenda:

- MOS rewalidacyjny koedukacja
- MOS koedukacja
- MOS socjoterapeutyczny i socjoterapeutyczno-rewalidacyjny koedukacja
- MOS dla dziewcząt
- ▲ MOS dla chłopców
- ▲ MOS socjoterapeutyczny i socjoterapeutyczno-rewalidacyjny dla chłopców

(2) Liczba placówek w województwie

RAPORT

